

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

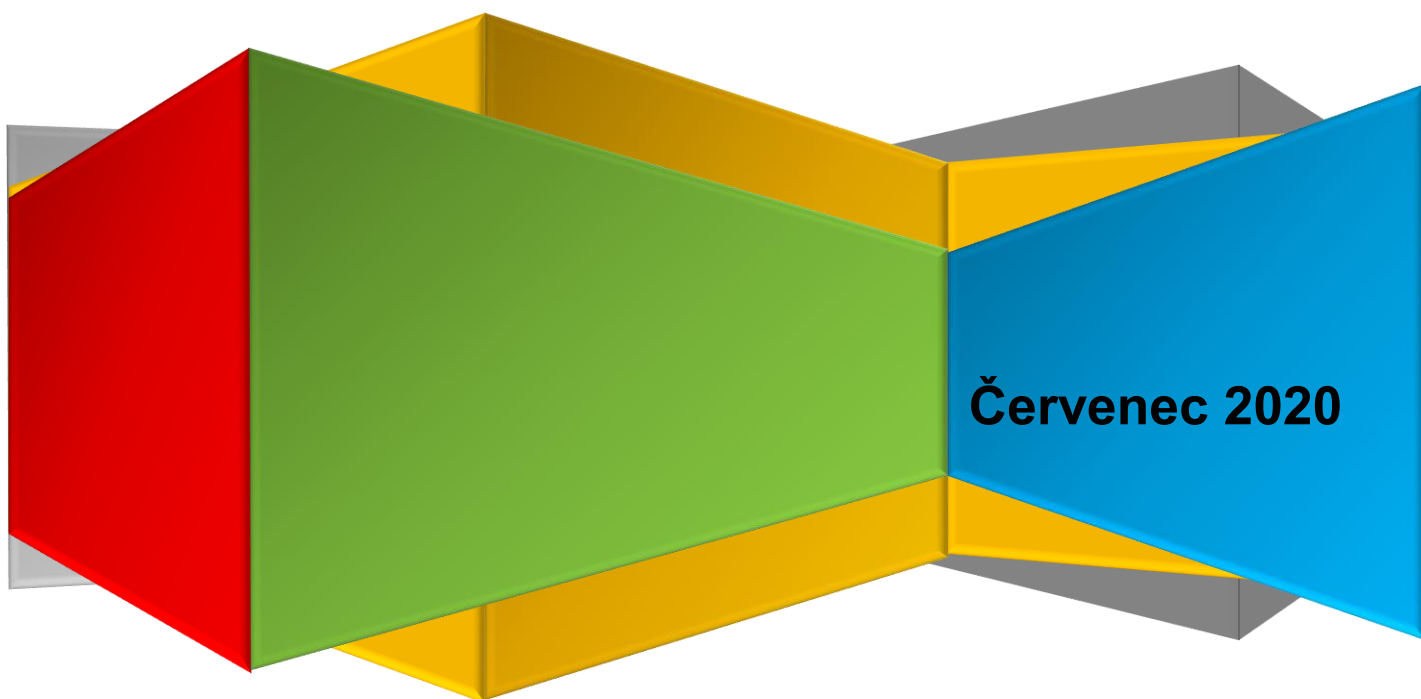

Agentura
pro sociální začleňování

Realizováno v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605.

Žďár nad Sázavou – identifikace problémů a potřeb v oblasti bydlení a občanského soužití se zaměřením na lokalitu tzv. svobodáren Tematický výzkum

Zpracovala: Zuzana Korecká

Text neprošel jazykovou korekturou

Obsah

Manažerské shrnutí tematického výzkumu	2
Hlavní zjištění výzkumu a doporučení.....	2
Seznam zkratk.....	5
Metodologie výzkumu	6
Terénní výzkum – limity rekrutace respondentů a provádění sběru dat v terénu	7
Standardy výzkumné práce Agentury pro sociální začleňování	8
Základní terminologie	8
Agentura pro sociální začleňování	8
Sociální vyloučení	9
Deskripce sociálního vyloučení ve Žďáře nad Sázavou	10
Bydlení.....	15
Bytový fond ve Žďáře nad Sázavou	15
Byty ve vlastnictví města	16
Městské byty na území místní části Žďár 3 – svobodárny (sídliště Stalingrad)	17
Městské byty v ulici Brněnská – Suška (holobyty)	18
Mechanismus pronajímání městských bytů	18
Pobytové služby	20
Bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením.....	21
Bezpečnost	23
Zaměstnanost	32
Zadluženost.....	40
Zdraví.....	48
Sociální služby.....	52
Zdroje	58

Manažerské shrnutí tematického výzkumu

Výzkumná zpráva se sice zabývá i širšími okolnostmi existence sociálního vyloučení ve Žďáře nad Sázavou, zásadní pozornost je však směřována na identifikaci a popis sociálního vyloučení v lokalitě tzv. svobodáren. Analýza se rovněž věnuje přesnějšímu definování cílových skupin intervence Agentury ve městě a dále identifikaci problémů a potřeb těchto cílových skupin.

Terénní sběr dat proběhl vzhledem k přijatým mimořádným opatřením vyhlášeným v souvislosti s epidemií koronaviru ve dvou etapách - na začátku března a pak v období od konce května do konce června roku 2020. Celkem bylo realizováno téměř 40 rozhovorů, a to jak s místními znalostními aktéry, tak s obyvateli místní části Žďáru nad Sázavou, kde se nachází svobodárny.

Předkládaná výzkumná zpráva vychází z poznatků získaných ze statistických dat i z profesních zkušeností oslovených místních aktérů či z osobních zkušeností respondentů z lokality se zvýšenou koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením. Přináší zjištění v oblasti **bydlení, bezpečnosti, zaměstnanosti, zadluženosti, zdraví a sociálních služeb**.

Hlavní zjištění výzkumu a doporučení

Město Žďár nad Sázavou k 31. 3. 2020 disponovalo 495 byty, přičemž 213 z nich je v režimu domu s pečovatelskou službou (dále také „DPS“), dalších 282 bytů se nachází v bytových domech v majetku města.

Městský bytový fond se dělí na tři specifické kategorie podle účelu užívání. Jedná se o byty v domech s pečovatelskou službou, byty se zvláštním režimem obsazování (tj. bezbariérové byty) a byty určené k nájemnímu bydlení. Poslední uvedenou kategorii bytů tvoří 243 bytů v sedmi domech v ulicích Revoluční a Brodská (tzv. svobodárny), 5 bytů v domě v ulici Brněnská (tzv. holobyty) a 14 bytů označených jako „ostatní“. V Pravidlech pro pronájem nejsou žádné bytové jednotky označeny jako sociální byty.

Tzv. svobodárny, tvoří sedm třípodlažních budov s 243 malometrážními byty. Bytové jednotky s dispozicí 1+1 o výměře cca 31 m² původně sloužily jako přechodné bydlení pro jedno či dvoučlenné domácnosti. Nájemné ve svobodárnách od 1. 1. 2020 činí 55,96,- Kč za m². Budovy jsou přirozeně začleněny do okolní zástavby, nedochází k žádnému prostorovému vyloučení. Jednotlivé domy se v různých ohledech liší skladbou obyvatel; v přízemí svobodárny č. 5 je umístěna azylová ubytovna pro muže; ve svobodárně č. 6 žije větší podíl Romů a rodin s větším počtem dětí; svobodárna č. 7 je považována za budovu určenou především pro seniory. K 10. 7. 2020 činil počet obyvatel svobodáren celkem 468 osob¹.

Osoby s nízkými příjmy a nízkým sociálním statusem jsou při hledání bydlení omezeny právě na výše uvedenou část městských bytů a dále na tzv. holobyty. Tito lidé prakticky nemají šanci dostat se do bytů se standardní kvalitou. Platí to zvláště pro Romy, neboť významným

¹ Údaj byl poskytnut realitní kanceláří Investservis, která provádí správu svobodáren.

limitem získání pronájmu na běžném trhu s byty je velká neochota majitelů pronajímat byty romským zájemcům.

Ve městě není dostatečná kapacita standardních bytů dostupných pro osoby ohrožené sociálním vyloučením, které by díky kvalitnějšímu bydlení za současného poskytování sociální práce mohly stabilizovat a zlepšit svou situaci.

Vzhledem k těmto skutečnostem by se město mělo zaměřit na rozvíjení komunitní sociální práce a participativního přístupu v domech s vyšší koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením. Měla by zde být zahájena intenzivnější spolupráce mezi zástupci města, zástupci obyvatel svobodáren a terénními programy. Navázat by se dalo na projekt Domovník – preventista ovšem s důrazem na aktivizaci ostatních nájemníků ke společným aktivitám vedoucím ke zlepšení situace v lokalitě, jak v oblasti občanského soužití, tak ve zlepšení fyzického prostředí domů a jejich okolí. Město by spolu s dalšími zapojenými aktéry mělo sestavit sadu nástrojů, z nichž některé už v místě působí, jež by flexibilně uplatňovalo a celou dobu průběžně evaluovalo. Při koncentraci osob ohrožených sociálním vyloučením, které na bydlení mimo svobodárny nedosáhnou, se problémy v lokalitě budou stále reprodukovat.

Zástupci Policie ČR a Městské policie Žďár nad Sázavou v souvislosti se zabezpečováním místních záležitostí veřejného pořádku a stavu veřejného pořádku kladně hodnotili zapojení města do projektu Asistent prevence kriminality a do projektu Domovník - preventista. Vzhledem k tomu, že tyto nástroje prevence primárně směřovaly do lokality svobodáren se záměrem zlepšení tamější situace, bylo by vhodné zvýšit míru participace obyvatel na dosažení deklarovaného cíle. Jednou z cest by mohla být komunitní sociální práce a podpora osob s potenciálem nositelů změny z pasivního přijímání reality k aktivnímu přístupu v řešení alespoň některých problémů.

Ve Žďáře nad Sázavou bylo k 31. 5. 2020 celkem 463 uchazečů o zaměstnání. Téměř 15 % uchazečů o zaměstnání bylo v evidenci úřadu práce kontinuálně déle než 1 rok. Tuto skupinu 67 uchazečů lze označovat jako dlouhodobě nezaměstnané. Zbývajících 85 % uchazečů (396 osob) bylo v evidenci po dobu kratší než 1 rok. Počet nezaměstnaných s ohledem na ekonomické dopady způsobené vyhlášením nouzového stavu v souvislosti s epidemií koronaviru pravděpodobně výrazněji stoupne v podzimních měsících.

Ve Žďáře nad Sázavou dochází prostřednictvím VPP k zpřístupnění zaměstnání obyvatelům svobodáren a lidem bez domova a klientům azylových domů. Pozitivně lze hodnotit skutečnost, že lidé takto zaměstnaní by jinak získali pouze práci krátkodobou, prekérní nebo neformální, k čemuž v případě mnohých osob ze svobodáren docházelo. Respondenti vykonávající VPP u města nebo firmy Úsvit, o.p.s. vyjadřovali spokojenost se svým zaměstnáním, ať už z hlediska pracovního režimu, pracovní náplně, kolektivu nebo vedení. Někteří z nich si uvědomují, že práce v programu VPP je směrem k volnému pracovnímu trhu neposouvá, že jde vlastně o určitou formu chráněného místa. Nevnímají to však jako nevýhodu.

V roce 2019 činil podíl obyvatel s více exekucemi ve Žďáře nad Sázavou 67 % ze všech osob v exekuci (945 z 1 412 osob). Podíl osob s 10 a více exekucemi dosáhl 25 % (349 osob). V porovnání s rokem 2017 došlo ke snížení podílu obyvatel s více exekucemi o 2 %, v absolutních číslech ale jejich počet vzrostl z 846 na 945 osob. Za sledované období se zvýšil

podíl obyvatel s 10 a více exekucemi. V roce 2017 byl tento podíl 19 % (230 osob) a v roce 2019 to již bylo 25 % (349 osob) z celkového počtu obyvatel v exekuci.

Klienti sociálních služeb jsou v dluhové problematice odkazováni do Občanské poradny ve Žďáře nad Sázavou nebo do dluhových poraden v dalších městech regionu. Respondenti hojně zmiňovali spolupráci s Občanskou poradnou v Novém Městě na Moravě, kterou realizuje Portimo, o.p.s. Tato poradna je totiž akreditovanou organizací ke zpracování a podání insolvenčního návrhu. Občanská poradna Žďár nad Sázavou byla respondenty hodnocena jako dobře fungující pro klienty, kteří mají dostatečné kompetence a motivaci spolupracovat na řešení své situace. Není však připravena na práci s klienty s chybějícími kompetencemi, omezenou schopností komunikace s úřady a institucemi z důvodu nízkého vzdělání a sociálního statusu, nedostatečnými informacemi a sníženou mírou důvěry v instituce.

Sníženou dostupnost primární zdravotní péče – zejména pak stomatologů artikulovala většina poskytovatelů sociálních služeb. Ztížený přístup k péči zubních lékařů se ovšem vztahuje na všechny obyvatele města. Z výpovědí aktérů dále vyplynulo, že se při práci s klienty často potýkají s nedostupností psychiatrické péče. Tento problém byl zdůrazňován v souvislosti se všemi cílovými skupinami klientů, od dětí a dospívajících až po osoby závislé na návykových látkách.

Ve Žďáře nad Sázavou působí od podzimu 2019 mediátorka podpory zdraví. Vzhledem k tomu, že má vazbu k obyvatelům svobodáren a rovněž je v kontaktu s terénními sociálními pracovníky, nebylo pro ni problémem získání důvěry ani mapování potřeb.

Podle výpovědí aktérů i zástupců cílové skupiny se jako nejvíce chybějící a poptávané ukazují být služby související s bydlením. Terénní pracovníci upozorňovali na potřebnost zajištění azylového bydlení nebo noclehárny pro samotné ženy a pro rodiče s dětmi, aby nedocházelo kvůli umístění matky s dětmi a otce do jiných zařízení k rozdělování rodin. Ve městě rovněž chybí nízkoprahové denní centrum pro osoby bez domova. Zásadní problém však představuje nedostupnost návazného bydlení – klienti azylového domu se nemohou posunout do standardního bytu (např. sociálního bytu s podporou sociální práce) a tak se často dostávají do zacyklení ve využívání sociálních služeb.

Seznam zkratek

Agentura, ASZ – Odbor pro sociální začleňování (Agentura) MMR ČR
APK – Asistent prevence kriminality
APZ – Aktivní politika zaměstnanosti Úřadu práce
ČSÚ – Český statistický úřad
DnB – Dopltek na bydlení (dávka pomoci v hmotné nouzi)
DPS – Dům s pečovatelskou službou
KoP ÚP – Kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR
KPSVL – Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj
MP – Městská policie
MPSV ČR- Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO – Nestátní nezisková organizace
NRPZ – Národní registr poskytovatelů zdravotnických služeb
NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
PnŽ – příspěvek na živobytí (dávka pomoci v hmotné nouzi)
RSO – Registr sčítacích obvodů a budov
OP Z – Operační program Zaměstnanost
OP VVV – Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí
OZV – obecně závazná vyhláška
OO PČR – Obvodní oddělení Policie ČR
SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů
SÚPM – společensky účelné pracovní místo
SVL – Sociálně vyloučená lokalita
TČ – trestný čin
ÚP ČR – Úřad práce ČR
UoZ – uchazeč o zaměstnání
VPP – Veřejně prospěšné práce (nástroj APZ)
VS – veřejná služba
ZZS – zdravotnická záchranná služba

Metodologie výzkumu

Výzkum využil ve své metodologii kombinaci **kvalitativních** a **kvantitativních metod**, kdy jsou analyzována sebraná kvantitativní (povětšinou číselné údaje) a kvalitativní data (např. polostrukturované rozhovory) společně. Další z metod uplatněných v předkládané analýze byl i tzv. **desk research**, tedy sekundární analýza dostupných zdrojů. Tato metoda spočívá v získávání a zanalyzování dat získaných od institucionálních aktérů. Polostrukturované rozhovory byly zpracovány pomocí metody otevřeného kódování. Jednotliví respondenti byli rekrutováni na základě vztahu k vydefinovaným tématům. Sběr dat probíhal od března do konce června 2020. Kvalitativní data byla získána prostřednictvím terénního sběru, který proběhl vzhledem k přijatým mimořádným opatřením vyhlášeným v souvislosti s epidemií koronaviru ve dvou etapách - na začátku března a v období od konce května do konce června roku 2020.

Tabulka č. 1: Seznam realizovaných rozhovorů

Městský úřad Žďár nad Sázavou - Odbor sociální	2 polostrukturované rozhovory
Městský úřad Žďár nad Sázavou – Odbor majetkoprávní	1 polostrukturovaný rozhovor
Městská policie Žďár nad Sázavou	1 polostrukturovaný rozhovor se zástupcem vedení 1 polostrukturovaný rozhovor s preventistkou 1 polostrukturovaný skupinový rozhovor s asistenty prevence kriminality 1 polostrukturovaný rozhovor s domovníkem – preventistou
ÚP ČR Kontaktní pracoviště Žďár nad Sázavou	1 polostrukturovaný skupinový rozhovor s pracovníky oddělení zprostředkování 1 polostrukturovaný rozhovor s pracovnící oddělení hmotné nouze
Zástupci poskytovatelů sociálních služeb působících ve Žďáře nad Sázavou	3 polostrukturované skupinové rozhovory 7 polostrukturovaných rozhovorů
Obyvatelé Žďáru nad Sázavou	6 polostrukturovaných rozhovorů v objektech s vyšším podílem osob ohrožených sociálním vyloučením 14 neformálních rozhovorů v různých lokalitách města

Celkem bylo realizováno téměř 40 rozhovorů. Ve 4 případech se jednalo o skupinové rozhovory, kdy výzkumník hovořil se dvěma a více respondenty najednou. Šlo o rozhovor s pracovníky Úřadu práce ČR a s pracovníci a pracovníky organizací poskytující sociální služby. S obyvateli Žďáru nad Sázavou bylo uskutečněno celkem 19 rozhovorů. V místní části, kde se nachází svobodárny, bylo realizováno 15 rozhovorů. Velká část z nich se odehrála v domácnostech respondentů nebo v prostorách domů, kde respondenti žijí.

Veškeré informace a údaje použité v této výzkumné zprávě byly získány se souhlasem respondentů, kteří byli informováni o účelu sběru dat a způsobu jejich dalšího využití. Statistická data jsou uváděna v agregované podobě tak, aby byla zachována ochrana osobních údajů dotčených osob. Některé údaje a zdroje byly za účelem ochrany respondentů anonymizovány.

Terénní výzkum – limity rekrutace respondentů a provádění sběru dat v terénu

Zásadním limitem při rekrutaci respondentů a při provádění sběru dat v terénu byla mimořádná opatření související s epidemií koronaviru. Terénní práce proto byly v polovině března 2020 pozastaveny a pokračovat v nich bylo možné až na konci měsíce května. Několik rozhovorů bylo proto po domluvě s respondentem provedeno telefonicky.

Rekrutace respondentů zastupujících státní i nestátní subjekty probíhala bez vážnějších potíží, mnohé z těchto osob již měly zkušenost se spoluprací s ASZ. Pro umožnění součinnosti mezi Úřadem práce ČR a Agentury je dle dohody ředitelů v případě realizace výzkumu nutné podat žádost o umožnění realizace rozhovorů nebo poskytnutí dat na generální ředitelství a na příslušnou krajskou pobočku, což výzkumný tým respektuje, byť to někdy přináší komplikace v časovém rozvržení rekrutace respondentů. Z pohledu tohoto výzkumu lze hodnotit spolupráci s Krajskou pobočkou Úřadu práce ČR v Jihlavě i s Kontaktním pracovištěm Úřadu práce ČR ve Žďáře nad Sázavou jako nadstandardní.

Standardy výzkumné práce Agentury pro sociální začleňování

Výzkumníci Agentury pro sociální začleňování (dále jen ASZ) ctí obecně uznávané standardy kvality a etiky výzkumné práce. Mezi tyto standardy kvality patří především dodržování zásady validity a reliability dat. Validity (platnosti) dat je v ASZ dosahováno longitudinálním šetřením na místě, pečlivým výběrem respondentů, užitím vhodných nástrojů výzkumu i za pomoci přímých citací.

Pro zajištění validity dat výzkumníci v ASZ při své práci využívají tzv. metodu triangulace zdrojů, kdy závěry z terénního šetření vycházejí z kombinace minimálně 3 zdrojů zjištění informací. Práce výzkumníků ASZ je dále založena i na triangulaci výzkumných metod. Mezi standardní použité metody v ASZ tak patří zúčastněné/nezúčastněné pozorování, polostrukturované rozhovory, sekundární analýza získaných dat včetně statistických dat (desk research), skupinové rozhovory, příp. dotazníková šetření. Výzkumníci využívají i tzv. triangulaci zjištění v časové ose, tj. ověřují získaná data v rozličných etapách výzkumu.

Reliability (spolehlivosti) dat dosahují výzkumníci v ASZ standardizovaným postupem analýzy dat od jasně stanovených oblastí dotazování (scénáře rozhovorů), vyhotovením přepisů rozhovorů až po kódování sebraných dat. Při kódování výzkumníci ASZ redukuje velké množství získaných dat do menších počtů analytických jednotek na základě souvislostí (podobnosti či odlišnosti).

Se sběrem a s analýzou dat končí výzkumníci v ASZ v momentě tzv. nasycení (saturace) dat. Nasycením se chápe jev, kdy již nepřicházejí nové informace či poznatky z terénu, naopak se objevují stále stejné vzorce a kategorie.

Při své práci se výzkumníci ASZ řídí také Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Ve zprávách o výsledcích výzkumníci ASZ jasně rozlišují mezi poznatky zjištěnými od respondentů, svou interpretací těchto poznatků a jakýmkoliv doporučeními na nich založenými. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření není narušeno soukromí a důstojnost respondentů, respondenti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení. Samozřejmostí je i zaručená anonymita dotazovaných respondentů.

Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování je jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Agentura funguje od roku 2008 a je nástrojem na podporu obcím, které řeší problematiku sociálního vyloučení.

Agentura pro sociální začleňování

pomáhá obcím a městům při mapování a detailním poznávání problémů sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, při přípravě a nastavování dlouhodobějších procesů pro jejich řešení a při získávání financí na tyto postupy propojuje místní subjekty (města, obce a jejich úřady,

ale také neziskové organizace, školy a školská zařízení, Úřad práce ČR, zaměstnavatele, policii a veřejnost), aby při sociálním začleňování spolupracovaly

Sociální vyloučení

Pojmem sociální vyloučení rozumíme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel. Zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení, možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení jsou materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Kombinace intenzity přítomnosti těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o sociálně vyloučené lokalitě. Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat jak vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou schvalované zákony, postoje institucí, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti, tak faktory vnitřní, mezi které se řadí životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou.

Deskripce sociálního vyloučení ve Žďáře nad Sázavou

Stanovení jasných kritérií pro kvantifikaci sociálně vyloučených osob je obtížné. Přibližnou velikost cílové skupiny lze odhadnout na základě několika relevantních ukazatelů, jež odkazují k ohrožení různými rizikovými faktory. Jedním z indikátorů může být počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi v území. V případě města Žďár nad Sázavou byla analyzována data vztahující se k vyplácení příspěvku na živobytí (dále také „PnŽ“) a doplatku na bydlení (dále také „DnB“) poskytnutá Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (dále také „MPSV“). Nárok na příspěvek na živobytí vzniká tehdy, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby nebo rodiny tzv. částky živobytí. Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí nebo ho lze přiznat i osobě, která nárok na příspěvek na živobytí nemá, ale její příjem (nebo příjem domácnosti) činí méně než 1,3 násobek částky na živobytí. Ve Žďáře nad Sázavou byl v únoru 2020 PnŽ vyplacen 65 příjemcům a DnB 41 příjemcům². Jejich územní distribuci zachycují následující tabulky.

Tabulka č. 2: Distribuce příspěvku na živobytí na území Žďáru nad Sázavou (únor 2020)³

Ulice	Příjemci příspěvku na živobytí (v % z celkového počtu 65 příjemců)	
Žižkova	28	43,1 %
Brodská	11	16,9 %
Revoluční	6	9,2 %

Zdroj dat: MPSV

Tabulka č. 3: Distribuce doplatku na bydlení na území Žďáru nad Sázavou (únor 2020)⁴

Ulice	Příjemci doplatku na bydlení (v % z celkového počtu 41 příjemců)	
Žižkova	18	43,9 %
Brodská	8	19,5 %

Zdroj dat: MPSV

² Jedná se o počet příjemců těchto dávek bez společně posuzovaných osob.

³ Z důvodu zachování anonymity respondentů byla ze strany MPSV poskytnuta pouze data na úrovni ulic. Neznamená to tedy, že by se aspekty sociálního vyloučení vždy musely týkat celé ulice/všech domů či vchodů. Některé lokality jsou více homogenní a zahrnují téměř celé ulice, jinde se kumulace problémů, chudoby a vyloučení může týkat pouze konkrétního vchodu nebo domu.

⁴ Viz poznámka č. 2

Nejvyšší počet příjemců PnŽ i DnB byl identifikován v ulici Žižkova, což lze vysvětlit tím, že na adrese městského úřadu, mají příjemci dávek hmotné nouze hlášen trvalý pobyt, a proto dochází k dominantnímu výskytu právě na této adrese⁵. V případě počtu příjemců PnŽ i DnB následovala ulice Brodská a u příjemců PnŽ byla výrazněji zastoupena také ulice Revoluční. V těchto ulicích se nachází budovy tzv. svobodáren. V dalších 13 ulicích Žďáru nad Sázavou se počet příjemců PnŽ pohyboval v intervalu 1 až 5 osob, u DnB se počet příjemců v tomto intervalu vyskytoval v 11 ulicích. Z údajů poskytnutých MPSV dále vyplývá, že všichni příjemci mimořádné okamžité pomoci, kterých bylo v únoru 2020 celkem 6, měli trvalý pobyt v ulicích Žižkova a Brodská.

Dalším indikátorem sociálního vyloučení je počet uchazečů o zaměstnání, kteří jsou dlouhodobě v evidenci úřadu práce. Dlouhodobě nezaměstnané (více než 1 rok) lze rovněž označit za osoby ohrožené sociálním vyloučením. V květnu 2020 bylo ve Žďáře nad Sázavou 67 uchazečů o zaměstnání evidovaných déle než 1 rok. Z nich bylo více než 2 roky v evidenci 23 uchazečů a 13 uchazečů bylo v evidenci déle než 5 let. Prostorové rozložení uchazečů o zaměstnání podle místa pobytu zobrazují tabulka a schéma níže, které vycházejí z dat získaných od Krajské pobočky ÚP ČR v Jihlavě.

Tabulka č. 4: Prostorové rozložení míst pobytu uchazečů o zaměstnání na území Žďáru nad Sázavou (květen 2020)

Ulice	Uchazeči o zaměstnání (v % z celkového počtu 463 UoZ)	
Žižkova (č.p. 1)	60	13 %
Brodská	50	10,8 %
Revoluční	32	6,9 %
tzv. svobodárny (7 domů v ulicích Brodská a Revoluční)	43	9,3 %

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

⁵ V lednu roku 2017 bylo ve Žďáře nad Sázavou hlášeno k pobytu na městském úřadě 910 osob. Často se jedná o osoby, které se po odstěhování z bytu, kde byly trvale přihlášeny, samy nepřihlásily k jinému trvalému pobytu. Dále jsou zde přihlášeni i lidé, kteří se cíleně snaží vyhnout soudům či exekutorům a záměrně trvalé bydliště nechtějí mít v bytě, kde skutečně žijí.

Schéma č. 1: Prostorové rozložení míst pobytu uchazečů o zaměstnání na území Žďáru nad Sázavou (květen 2020)

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

K 31. 5. 2020 byla nejvyšší koncentrace uchazečů o zaměstnání na adrese Městského úřadu Žďár nad Sázavou, kde mají tyto osoby hlášen trvalý pobyt. Jinak se adresy překrývaly s místy, na něž byly ve větší míře vypláceny PnŽ a DnB. Šlo tedy o ulice Brodskou a Revoluční a v nich zejména o tzv. svobodárny. Na schématu je patrný ještě mírně zvýšený výskyt míst pobytu evidovaných uchazečů v ulicích Libušínská a Palachova, v tomto případě je však třeba brát v úvahu, že jde o sídlištní zástavbu s velkokapacitními panelovými domy.

Další objekty s vyšší koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením byly identifikovány na základě rozhovorů s pracovníky organizací poskytujících sociální služby, s pracovníky odboru sociálního a se zástupci městské policie. Jednalo se o obyvatele azylových domů, jež lze zcela jistě považovat za osoby ohrožené sociálním vyloučením. Vzhledem k tomu, že kapacita azylových domů je dlouhodobě využívána v maximálním rozsahu, je možné všech přibližně 50 osob využívajících pobytové služby obou těchto zařízení zařadit do skupiny ohrožených sociálním vyloučením.

Sociálním vyloučením silně ohroženou skupinou jsou osoby v krajní bytové nouzi - bezdomovectví (osoby „bez střechy“ dle typologie ETHOS). Jejich počet se dle odhadů městské policie a terénních pracovníků pohybuje okolo 50 osob.

Mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením patří také lidé v exekuci, zejména pak lidé s vícečetnými exekucemi (podrobněji viz kapitola Zadluženost). V roce 2019 činil podíl obyvatel s více exekucemi ve Žďáře nad Sázavou 67 % ze všech osob v exekuci (945 z 1 412

osob). Podíl osob s 10 a více exekucemi dosáhl 25 % (349 osob). Z údajů poskytnutých Krajskou pobočkou ÚP ČR v Jihlavě vyplývá, že k 31. 5. 2020 bylo ve Žďáře nad Sázavou 52 nezaměstnaných osob s exekucí, což je přibližně 12 % ze všech uchazečů o zaměstnání. V insolenci bylo v roce 2019 celkem 144 osob.

Podle informací poskytnutých Odborem sociálním počet osob propuštěných z výkonu trestu v roce 2019 činil 24 osob, v roce 2018 to bylo 14 osob.

Ve Žďáře nad Sázavou se nachází odloučené pracoviště Výchovného ústavu Velké Meziříčí s kapacitou 18 chlapců. Součástí zařízení je i startovací byt, v němž jsou ubytováni dva chlapci před blížícím se propuštěním. Ve městě ani v okolí však není k dispozici pobytová služba typu Dům na půl cesty, proto lze mladé lidi odcházející z výchovného ústavu rovněž považovat za osoby vykazující zvýšené riziko ohrožení sociálním vyloučením.

Podle Interaktivní mapy sociálně vyloučených lokalit, známé jako Gabalova mapa (dále také „mapa“), byla ve Žďáře nad Sázavou v roce 2015 identifikována 1 lokalita vykazující znaky sociálního vyloučení. Jednalo se o tzv. svobodárny, které tvoří skupina domů se zvýšeným podílem obyvatel ohrožených sociálními vyloučením. Počet obyvatel lokality činil dle mapy okolo 100 osob.

Rovněž podle Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2018 se ve Žďáře nad Sázavou nachází 1 sociálně vyloučená lokalita. Podle informací poskytnutých koordinátorem pro romské záležitosti Kraje Vysočina žilo v roce 2019 ve Žďáře nad Sázavou okolo 260 Romů a zhruba 50 % z nich bylo ohroženo sociálním vyloučením.

Pro posouzení rozsahu sociálního vyloučení v území byl Agenturou sestaven tzv. index sociálního vyloučení⁶, který souhrnně vyhodnocuje míru sociálního vyloučení na základě údajů z pěti objektivních indikátorů pokrývajících dimenze chudoby (materiálního nedostatku), vyloučení z bydlení, vyloučení z oficiálního trhu práce, vyloučení ze vzdělávání a dimenzi zadluženosti. Konkrétně bylo využito těchto pět indikátorů: osoby v exekuci (data Exekutorské komory ČR), předčasné odchody ze základních škol (data MŠMT), dlouhodobá nezaměstnanost, příspěvky na bydlení a příspěvky na živobytí (data MPSV). Index sociálního vyloučení je měřen na škále 0 až 30 bodů, kdy 0 bodů indikuje žádné nebo minimální zatížení sociálním vyloučením, zatímco 30 bodů indikuje maximální zatížení. Územní úroveň, k níž se index vztahuje, představují obce.

Území Kraje Vysočina je rozděleno na 704 samosprávných obcí, nahlédnuto prizmatem indexu sociálního vyloučení byly výsledky v roce 2018 následující: 453 z těchto obcí (64 % obcí Kraje Vysočina) obdrželo 0 až 1 bod, a lze je tak považovat za obce sociálním vyloučením neohrožené; 226 obcí (32 % obcí Kraje Vysočina) získalo 2 až 7 bodů, a lze je proto z hlediska sociálního vyloučení považovat za rizikové. Pokud jsou hodnoty indexu 8 a vyšší považovány za ukazatel sociálním vyloučením ohrožených obcí, pak se jich na území Kraje Vysočina vyskytuje 25 (4 % obcí Kraje Vysočina). Žďár nad Sázavou se řadí k obcím s hodnotou indexu 8 a vyšší, s 8 body však patří na hranici mezi obcemi rizikovými a ohroženými.

Ve většině dimenzí sociálního vyloučení vykazuje Žďár nad Sázavou hodnoty blízké krajskému průměru (dimenze chudoby, vyloučení z bydlení) nebo dokonce nižší než je krajský průměr

⁶ Lang, P. & Matoušek, R. 2020. *Metodika pro posouzení míry a rozsahu sociálního vyloučení v území*. Praha: MMR, Odbor pro sociální začleňování.

(dimenze vyloučení ze vzdělávání a z oficiálního trhu práce). V dimenzi zadluženosti je naopak hodnota vyšší než činí průměr za Kraj Vysočina.

Tabulka č. 5: Osoby ohrožené sociálním vyloučením ve Žďáře nad Sázavou*

Příjemci PnŽ	65	únor 2020, MPSV
Příjemci DnB	41	únor 2020, MPSV
UoZ v evidenci ÚP déle než 1 rok	67	květen 2020, ÚP ČR
UoZ v evidenci ÚP déle než 5 let	13	květen 2020, ÚP ČR
UoZ v exekuci	52	květen 2020, ÚP ČR
Osoby s více než 2 exekucemi	945	2019, Mapa exekucí
Osoby s více než 10 exekucemi	349	2019, Mapa exekucí
Osoby v osobním bankrotu	144	2018, Mapa bankrotů
Osoby bez domova	40 - 50	2020, odhady MP, Káčko 3D
Osoby v azylových domech	50 (20 + 30)	2019, AD
Rodiny v bytové nouzi	24 (za ORP)	2018, Platforma pro sociální bydlení
Počet žadatelů o volný městský byt za měsíc	20 - 22	2020, Odbor majetkoprávní
Osoby propuštěné z VTOS	24	2019, Odbor sociální
Osoby opouštějící středisko výchovné péče	do 10 osob	2019, Odbor sociální
Romové ohrožení sociálním vyloučením	130	2019, odhad koordinátora pro romské záležitosti Kraje Vysočina
Odhad počtu osob v bytové nouzi a ohrožených bytovou nouzí	200 - 220	2020, odhad Agentury na základě dat získaných výzkumem a poznatků zjištěných na pracovních skupinách

* Celkový počet obyvatel ve Žďáře nad Sázavou

20 717

leden 2020, ČSÚ

Bydlení

Bydlení je ve Žďáře nad Sázavou dlouhodobě reflektováno jako problém, který se týká většiny sociálních skupin obyvatel města. V posledních letech dochází k poklesu počtu obyvatel a jednou z příčin je právě nedostupné bydlení, což někteří lidé řeší koupí pozemků v okolí města nebo odchodem za levnějšími nájem. Dopady nedostupnosti bydlení jsou však pro osoby ohrožené sociálním vyloučením a další sociálně a ekonomicky znevýhodněné obyvatele objektivně horší, protože velká část z nich nemá možnosti a kompetence získat a udržet si dlouhodobé bydlení v soukromém nájemním sektoru, natož svou situaci řešit bydlením vlastnickým.

Z těchto důvodů bylo v rámci spolupráce Agentury a města řešení problematiky bydlení stanoveno jako klíčové. Bydlení představovalo jednu z prioritních oblastí Strategického plánu sociálního začleňování města Žďár nad Sázavou pro období 2016 – 2019 (dále také „SPSZ“). V roce 2019 byl vypracován dokument Tematický akční plán pro oblast bydlení ve městě Žďár nad Sázavou pro období 2019 - 2022 (dále také „TAP“) zaměřený na bydlení, jakožto stěžejní oblast sociálního začleňování ve městě. TAP je výsledkem činnosti pracovní skupiny složené z aktérů klíčových pro tuto oblast v rámci lokálního partnerství Žďár nad Sázavou. Ve stejném roce vznikla Koncepce bydlení města Žďár nad Sázavou pro období 2019 – 2023 (dále také „Koncepce bydlení“).

Všechny uvedené dokumenty ve svých analytických částech čerpají ze Vstupní analýzy – Žďár nad Sázavou (dále také „Vstupní analýza“) vypracované v roce 2016⁷. Vzhledem k tomu, že v průběhu čtyř let, které uplynuly od jejího vzniku, nedošlo k žádným podstatným změnám v bytovém fondu, v bytové politice města ani v bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením, budou v následujícím textu kapitoly především aktualizovány údaje a informace související s touto problematikou, jež se objevily ve Vstupní analýze.

Bytový fond ve Žďáře nad Sázavou

Podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 (dále také „SLDB 2011“) tvořilo bytový fond města Žďár nad Sázavou 8 999 obydlých bytů. Z údajů ze SLDB 2011 vyplývá, že v rodinných domech bylo 1 910 bytů, v bytových domech 6 790 bytů a 299 bytů bylo v tzv. ostatních budovách. Z hlediska vlastnické struktury největší podíl představovaly byty v osobním vlastnictví, dále to byly nájemní byty, následovaly družstevní byty a nejméně bylo bytů ve vlastním domě. Z výsledků SLDB 2011 je zřejmé, že největší část bytů byla ve spoluvlastnictví vlastníků bytových jednotek a ve vlastnictví fyzických osob. Již méně zastoupenými vlastníky bytového fondu byla bytová družstva a město. Podobně jako v mnoha dalších obcích a městech proběhlo ve Žďáře nad Sázavou několik vln privatizace bytového fondu. Ve Vstupní analýze bylo konstatováno, že z původních 3 862 bytů v majetku města zůstalo v roce 2016 783 bytů, což představovalo zhruba 20 % z původního městského bytového fondu.

⁷ Šmoldas, M. 2016. *Vstupní analýza – Žďár nad Sázavou*. Praha: Agentura pro sociální začleňování.

Byty ve vlastnictví města

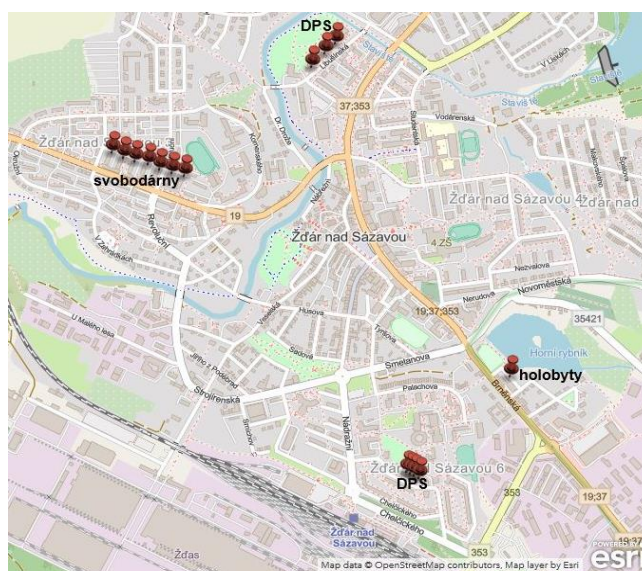
Z údajů poskytnutých Oborem majetkoprávním Městského úřadu Žďár nad Sázavou vyplývá, že k 31. 3. 2020 disponovalo město 495⁸ bytů, přičemž 213 z nich je v režimu domu s pečovatelskou službou (dále také „DPS“), dalších 282 bytů se nachází v bytových domech v majetku města. Správu bytového fondu města vykonává odbor majetkoprávní, realitní kanceláře Investservis a Pamex a Technická správa budov města. Realitní kanceláře se podílejí na administrativních a technických úkolech správy budov (zajištění účetnictví, evidence nájemníků a potřebných oprav, vyřizování pohledávek atd.). Výběr nájemníků – stejně jako jejich případné vystěhovávání – je však plně v kompetenci města.

Tabulka č. 6: Bytový fond v majetku města Žďár nad Sázavou (březen 2020)

Ulice	Č.p.	Rok dokončení	Počet bytů	Realitní kancelář	Charakteristika
Revoluční	1829	1952	36	Investservis	Bytový dům
	1871	1952	36		
Brodská	1825	1953	36		
	1876	1952	36		
	1905	1953	28		
	1936	1953	35		
	1932	1953	36		
Haškova	2168-2171	1976	42	Pamex	DPS
Libušínská	203	1989	64+16		
	204	1990	65		
	2284	2002	26		
Brněnská	2228	1997	5	Investservis Pamex	Holobyty
Ostatní			14		Různé typy objektů
Byty s dotací			20		
Celkem			495		

Zdroj: Odbor majetkoprávní

Schéma č. 2: Prostorové rozložení domů/bytů v majetku města Žďár nad Sázavou (březen 2020)

Zdroj dat: Odbor majetkoprávní

⁸ Podle VA z roku 2016 bylo ve městě 783 městských bytů, v roce 2020 je to 495 bytů. Tzv. byty se závazky, které byly vázány smlouvou o smlouvě budoucí, se postupně převedly na jiného vlastníka a tím došlo ke snížení počtu bytů v bytovém fondu města.

Městské byty na území místní části Žďár 3 – svobodárny (sídliště Stalingrad)

Tzv. svobodárny, tvoří sedm třípodlažních budov s 243 malometrážními byty. Bytové jednotky s dispozicí 1+1 o výměře cca 31 m² byly vystavěny v padesátých letech 20. století a původně sloužily jako přechodné bydlení pro jedno či dvoučlenné domácnosti, od čehož se odvozuje název lokality - svobodárny. Nájemné ve svobodárnách od 1. 1. 2020 činí 55,96,- Kč za m². Budovy jsou přirozeně začleněny do okolní zástavby, některé jsou dokonce propojeny s jinými bytovými domy. Obyvatelům je dostupná veškerá infrastruktura města; nedochází k žádnému prostorovému vyloučení. Budovy svobodáren jsou stavebně prakticky totožné a sestávají z bytů stejných dispozic i rozměrů, v každém podlaží se nachází 12 bytových jednotek. Skladbou obyvatel se však jednotlivé domy v různých ohledech liší. V přízemí svobodárny č. 5 je umístěn azylový dům pro muže; ve svobodárně č. 6 žije větší podíl Romů; svobodárna č. 7 je obývána především seniory. V celkovém kontextu města se jedná o lokalitu, která není vnímaná jako atraktivní, ale není ani nahlížena jako nebezpečné ghetto. Veřejnost města vnímá negativně zejména zvýšenou koncentraci obyvatel kolem budov a na přilehlém hřišti.

Podle údajů poskytnutých realitní kanceláří Investservis ke dni 10. 7. 2020 činil počet obyvatel svobodáren celkem 468 osob. Z těchto údajů dále vyplývá, že bytové jednotky jsou obývány různě početnými domácnostmi – od jednotlivců či dvojic až po vícegenerační sedmi až osmičlenné rodiny.

Tabulka č. 7: Svobodárny podle počtu obyvatel (červenec 2020)

Svobodárna / počet bytů	Počet obyvatel
č. 1 / 36	66
č. 2 / 36	62
č. 3 / 36	53
č. 4 / 36	73
č. 5 / 28	71
č. 6 / 35	85
č. 7 / 36	58
Celkem	468

Zdroj: Investservis

Z analýzy údajů o příjemcích dávek v hmotné nouzi a dat o uchazečích o zaměstnání je zřejmé, že obyvatelé svobodáren vykazují vyšší míru nezaměstnanosti i podíl příjemců dávek v hmotné nouzi než celek obyvatel města (Viz kapitola Deskripce sociálního vyloučení ve Žďáře nad Sázavou). Z rozhovorů s pracovníky sociálních služeb a správy městských bytů rovněž vyplývá, že problémem je i vyšší míra zadlužení obyvatel lokality (dluhy na nájemném, komunálních odpadech a správních poplatcích; dluhy za energie, spotřební úvěry).

Městské byty v ulici Brněnská – Suška (holobyty)

V bytovém domě postaveném v roce 1997 se nachází 8 bytových jednotek – tzv. holobytů. Do roku 2014 sloužily tyto jednotky jako bytová náhrada pro neplatiče nájemného v městských bytech. Po změně občanského zákoníku se staly součástí bytového fondu města jako nájemní byty. V praxi jsou však stále označovány jako holobyty, byť většina nájemníků se tam již nedostala kvůli dluhům na nájemném. Jedná se o byty se sníženou kvalitou s nižším nájemným o výměře 21 m² s přístupem k tekoucí studené vodě, se společným sociálním zařízením a koupelnou vybavenou bojlerem. Od 1. 1. 2020 je zde stanoveno nájemné 49,86,- Kč za m². Pět bytů v Brněnské ulici neoficiálně plní funkci městských sociálních bytů – pokud jsou volné. Tři z bytů má v pronájmu organizace Ječmínek, o.p.s, která je využívá jako prostupné bydlení pro své klienty opouštějící Azylový dům pro matky (otce) s dětmi.

Podle údajů poskytnutých Odborem majetkoprávním v březnu roku 2020 obývalo pět bytových jednotek v ulici Brněnská celkem 11 osob. Z těchto údajů dále vyplývá, že bytové jednotky jsou obývány různě početnými domácnostmi – od jednotlivců či dvojic až po vícečlennou rodinu.

Mezi nájemníky jsou klienti Odboru sociálního, pravidelně sem dochází i pracovnice Terénního programu Sociálních služeb města Žďár nad Sázavou. Lokalitu monitorují i strážníci Městské policie nebo asistenti prevence kriminality, nicméně nejde o významně rizikovou nebo problémovou lokalitu.

Mechanismus pronajímání městských bytů

Žďár nad Sázavou má schválené zásady, jimiž se stanoví postup při pronajímání bytů v majetku města. Podle dokumentu s názvem Pravidla pro pronájem bytů ve vlastnictví města Žďár nad Sázavou⁹ (dále také „Pravidla pro pronájem“) se městský bytový fond dělí na tři specifické kategorie podle účelu užívání. Jedná se o byty v domech s pečovatelskou službou (dále také „DPS“), byty se zvláštním režimem obsazování (tj. bezbariérové byty) a byty určené k nájemnímu bydlení. Poslední uvedenou kategorii bytů tvoří 243 bytů v sedmi domech v ulicích Revoluční a Brodská (tzv. svobodárny), 5 bytů v domě v ulici Brněnská (tzv. holobyty) a 14 bytů označených jako „ostatní“. V Pravidlech pro pronájem nejsou žádné bytové jednotky označeny jako sociální byty.

Principům přidělování městských bytů byl věnován tematický výzkum Agentury realizovaný v roce 2018¹⁰. Výzkum se podrobně zabýval mechanismem výběru žadatelů a přehledně shrnul podmínky pro uzavření nájemní smlouvy. Ve výzkumné zprávě byla pravidla a jejich uplatňování konfrontována s názory a zkušenostmi zainteresovaných aktérů, žadatelů o městský byt a stávajících nájemníků. Následující text aktualizuje údaje a informace související s touto problematikou, jež se objevily ve výzkumné zprávě, a dále je doplňuje o poznatky získané v rozhovorech s relevantními respondenty.

Rozhodnutí o uzavření nájemní smlouvy je v kompetenci Rady města, která vychází ze stanoviska bytové komise a odboru majetkoprávního. Bytová komise se skládá z devíti členů a tajemníka, kterým je referent odboru majetkoprávního. Úkolem bytové komise je posouzení přihlášek a doporučení vhodných uchazečů Radě města. V případě, že stanovisko komise

⁹<https://www.zdarns.cz/mestsky-urad/potrebuji-vyridit/bytova-problematika/pravidla-pro-pronajem-bytu-ve-vlastnictvi-mesta-zdar-nad-sazavou>, zobrazeno 8. 7. 2020

¹⁰ Kunová, A. 2018. *Analýza pronajímání městských bytů ve Žďáru nad Sázavou (Tematický výzkum)*. Praha: Agentura pro sociální začleňování.

nebo odboru majetkoprávního není v souladu, může Rada města posoudit situaci sama nebo se obrátit na odbor sociální a požádat ho o součinnost.

Záměry o pronájmu nově uvolněného městského bytu jsou vyvěšeny na úřední desce, kde je sledují jak sami potenciální zájemci, tak pracovníci sociálních služeb, kteří o nich informují své klienty. Pro účast ve výběrovém řízení je třeba vyplnit a podat přihlášku, která je žadateli hodnocena jako jasná a srozumitelná. Kromě její stručnosti k tomu přispívá i fakt, že převážná většina žadatelů přihlášku vyplňuje opakovaně.

Ročně se uvolňuje v rámci bytového fondu města okolo 25 až 30 bytů. Do výběrového řízení na každý volný byt se přihlásí v průměru 20 uchazečů. Podle údajů uvedených v Koncepti bydlení je nejnižší počet žádostí o uvolněné holobyty (v průměru 3 až 4 žádosti) a naopak nejvyšší počet žádostí je o uvolněné byty ve svobodárně č. 2 (v průměru jde o 25 žádostí). Za první pololetí roku 2020 bylo dle informací odboru majetkoprávního vyhlášeno 10 výběrových řízení na uvolněné byty (dalších 8 výběrových řízení je připraveno na vyhlášení) a na každé z nich přišly přihlášky od cca 20 zájemců.

Při výběrovém řízení bytová komise vychází z informací uvedených v přihláškách. Pokud některé údaje žadatel v přihlášce neuvedl a bytová komise je potřebuje doplnit, žadatel může být pozván k osobnímu pohovoru se členy komise. Žádosti jednotlivých uchazečů jsou dále posuzovány podle toho, jak komise předpokládá, že jim bude vyhovovat konkrétní byt a jak bude nový nájemník fungovat v interakcích se stávajícími obyvateli. Tento ohled je zmiňován zejména v souvislosti s velmi malou výměrou bytů a stavebním řešením budov (dlouhé společné chodby, společná schodiště a jeden společný vchod), které nevyhnutelně vedou k častějšímu kontaktu mezi nájemníky. Do jisté míry se jedná o praktický ohled – jako příklad lze zmínit snahu o pronajímání přízemních bytů seniorům nebo osobám, které mají problém s pohybem.

Rodiny jsou obvykle považovány za prioritní skupinu, která by měla bydlení získat. Kromě uchazečů žádajících o zabezpečení bydlení svých dětí, bývají při posuzování žádostí zohledňovány i případy, kdy o byt žádají uchazeči za účelem sloučení rodiny nucené žít rozděleně (typicky matka s dětmi v azylovém domě a otec samostatně). Pokud je ale rodič bez příjmů nebo je zatížený pohledávkami a exekucemi, jeho šance na přidělení bytů se snižují. Odbor majetkoprávní v tomto případě upřednostní povinnost hospodařit se svěřeným majetkem s péčí řádného hospodáře. Z rozhovorů s relevantními respondenty i z údajů poskytnutých správou budov je zřejmé, že nejvyšší počet vícečlenných domácností s dětmi je ve svobodárně č. 6.

Do procesu výběru nájemníků městských bytů mohou vstupovat i pracovníci odboru sociálního a organizací poskytujících sociálních služby. Kromě výše zmíněného upozorňování na záměry a asistenci s vyplněním přihlašovacího formuláře mohou tito pracovníci daného žadatele písemně doporučit, případně s ním osobně absolvovat pohovor s bytovou komisí. Tato praxe není nikde oficiálně zakotvená a v případě osobního doprovodu na pohovor je spíše výjimečná. Z provedených rozhovorů je zřejmé, že zkušenosti se spoluprací bytové komise s odborem sociálním nejsou hodnoceny pozitivně. Obě strany mají z logiky věci odlišný přístup k výběru nájemníků, sociální pracovníci zohledňují především potřebnost klientů v bydlení, zatímco bytová komise se řídí pravidly a musí brát na zřetel více kritérií. Spolupráce by však mohla být

nastavena například tak, že by odbor sociální sestavoval anonymizovaný pořadník klientů podle skutečné bytové nouze a ten by pak prezentoval komisi.

Po úspěšném výběrovém řízení jsou s nájemníky uzavírány smlouvy na dobu určitou v délce dvou měsíců. Následně jsou nájemní smlouvy každé další dva měsíce prodloužovány. Po rozhodnutí odboru majetkoprávního o tom, že se nájemník osvědčil, je smlouva prodloužena na dobu neurčitou, přičemž zkušební období trvá minimálně jeden rok (v některých případech i podstatně déle).

Do nově uvolněných městských bytů se nemohou hlásit osoby, které současně v jiném městském bytě žijí¹¹. To je problematicky vnímáno ze dvou důvodů, prvním z nich je fakt, že opravy a rekonstrukce se dosud prováděly především u bytů, kde se měnili nájemníci, nikoli tam, kde trvale bydlela jedna domácnost, a standard dlouhodobě obydlených bytů je tím pádem nižší. Druhým důvodem je již zmíněná skutečnost, že ne všechny byty na jednotlivých svobodárnách jsou vnímány stejně, a pro obyvatele negativně vnímané svobodárny č. 6 tak není možné přestěhovat se jinam.

Pobytové služby

Ve městě jsou dva azylové domy – Azylová ubytovna pro muže, kterou zabezpečují Sociální služby města Žďár nad Sázavou a Azylový dům pro matky (otce) s dětmi provozovaný organizací Ječmínek, o.p.s. Služby azylových domů jsou poskytovány na základě ubytovací smlouvy na 1 rok, z níž vyplývají práva a povinnosti – tzn. platit za ubytování, pracovat na individuálním plánu a dodržovat provozní řád.

Azylová ubytovna pro muže se nachází v přízemí svobodárny č. 5, kde je klientům k dispozici 8 místností pro 2 až 4 osoby. Maximální kapacita je 24 lůžek. Cílovou skupinu tvoří muži starší 18 let, kteří se ocitli v tíživé sociální situaci. V době realizace výzkumu využívalo službu azylové ubytovny 21 klientů, většina z nich pocházela ze Žďárska. Část klientů zde žije dlouhodobě nebo opakovaně, jde o osoby, které jsou zcela závislé na využívání sociálních služeb. Mnozí klienti však pracují a některým se podařilo získat a udržet si bydlení v městských bytech ve svobodárnách.

Město Žďár nad Sázavou plánuje vybudování Centra sociálních služeb, které by zahrnovalo provoz azylového domu pro muže, noclehárnu pro muže a nízkoprahové denní centrum pro osoby bez přístřeší. Výstavba nového zařízení v jiné lokalitě by přispěla ke zlepšení situace ve svobodárnách, jednak uvolněním prostorů pro další městské byty, ale také snížením koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením. Navíc by v novém objektu mohly být poskytovány sociální služby, které ve městě citelně schází – nízkoprahové denní centrum, noclehárna a azylové ubytování pro ženy bez domova.

Azylový dům pro matky (otce) s dětmi je situován v ulici Jiřího z Poděbrad v budově bývalé mateřské školy, kde se nachází 10 pokojů. Kapacita je 30 osob, 10 dospělých a 20 dětí. Kapacitu zařízení poskytovatel i další relevantní aktéři hodnotili jako nedostačující, neboť jak ještě bude zmíněno, ve Žďáře nad Sázavou i v jeho okolí je velmi omezená nabídka

¹¹ Výměnu bytů je možné provést předložením návrhu na ukončení nájemní smlouvy v každém z bytů Radě města, přičemž jsou následně uzavřeny smlouvy nové. Vzhledem k tomu, že v bytovém fondu jsou byty o stejné výměře a kvalitě, dochází k tomu jen minimálně.

dostupných bytů pro rodiče s dětmi, zvláště pak pro sólo rodiče s více dětmi. Organizace Ječmínek zřídila ve spolupráci s městem tři byty následného bydlení v objektu, kde jsou i holobyty. Prostupnost z následného bydlení do městských nebo komerčních nájemních bytů však byla akterý zhodnocena jako velmi nízká.

Bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením

Ve Žďáře nad Sázavou nacházejí osoby ohrožené sociálním vyloučením bydlení téměř výhradně ve výše popsaných nájemních bytech v majetku města. V případě tzv. holobytů a bytů ve svobodárně č. 6 by toto bydlení bylo většinou ostatních zájemců o pronájem neakceptovatelné. Tito lidé prakticky nemají šanci dostat se do jiných bytů. Platí to zvláště pro Romy, neboť významným limitem získání pronájmu na běžném trhu s byty je velká neochota majitelů pronajímat byty Romům.

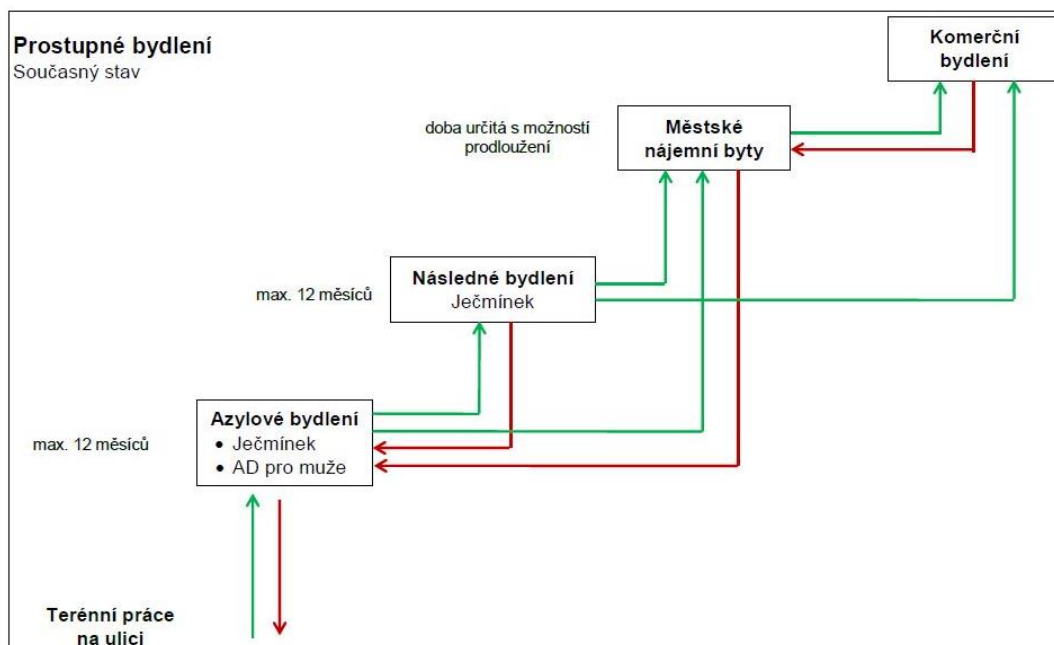
„...volám teda pronajímatelce za jednu klientku, která s náma spolupracuje a že tam je příjem, protože má dvanáct tisíc za to pěstounství. A paní, že není problém, že to bude volné za tři tejdny. A já říkám, paní je vedle mě a mám vám na rovinu říct, že je to Romka. Pronajímatelka na to: že nezlobte se, ale to fakt ne. Já ten byt předělávala, mám nově jádro udělaný, já ho nechci mít vybydlený. Nezlobte se, ale ne. Taky kvůli sousedům ne. Takhle to je často, oni moc ty šance na bydlení nemají.“¹²

Jednotlivci a rodiny, které jsou pronajímateli vnímány jako problematické, mají i ve městě jako je Žďár nad Sázavou hledání bydlení ještě obtížnější. Nejohroženější skupinou z hlediska ztráty bydlení jsou domácnosti s větším počtem dětí, kde se navíc objevují ještě patologické jevy (závislost na návykových látkách, domácí násilí, aj.). Právě u těchto lidí pak dochází k fluktuaci mezi nájemními byty v majetku města nebo soukromých vlastníků a azylovým bydlením. Někteří respondenti z řad sociálních pracovníků zmiňovali případy klientů, kteří během posledních několika let vystředali bydlení v azylovém domě, ve svobodárně, i v nájemních bytech soukromých vlastníků mimo Žďár nad Sázavou.

Ztížený přístup ke kvalitnímu bydlení představuje jeden ze závažných projevů sociálního vyloučení. Problémem však jsou i malé šance na zlepšení bytové situace. A právě toto se v současné době děje ve Žďáře nad Sázavou. Ve městě není dostatečná kapacita standardních bytů dostupných pro osoby ohrožené sociálním vyloučením, které by díky kvalitnějšímu bydlení za současného poskytování sociální práce mohly stabilizovat a zlepšit svou situaci. V Koncepti bydlení byly vypracovány dva modely prostupného bydlení – jeden z nich pro stávající rozsah bytového fondu a druhý pro situaci ideální, kdy by bytový fond byl rozšířen o tréninkové, startovací a sociální bydlení. Následující schéma ukazuje model prostupného bydlení za současného stavu.

¹² Pracovnice organizace poskytující sociální služby 3

Schéma č. 3: Model dostupného bydlení ve Žďáře nad Sázavou

Zdroj: *Koncepce bydlení města Žďár nad Sázavou pro období 2019 – 2023*

Podle vyjádření velké části respondentů zabývajících se problematikou bydlení ve vztahu k osobám ohroženým sociální vyloučením nelze za současné situace o dostupném bydlení hovořit. Již první stupeň znázorněný na schématu, tedy terénní práce, nezajistí všem potřebným osobám možnost vstupu do azylového bydlení, například pokud půjde o (samotnou) ženu j bez domova nebo naopak o kompletní rodinu s větším počtem dětí. Kapacita azylových domů je zvláště v případě zařízení pro matky (otce) s dětmi většinou naplněna a následné bydlení zahrnuje celkem 3 byty. Bytový fond města nyní sociální byty nezahrnuje, navíc jak bylo již několikrát zmíněno, v případě městských bytů jde o malometrážní bytové jednotky nevhodné pro vícečlenné rodiny. Možnosti osob ohrožených sociálním vyloučením uspět při hledání a udržení si bydlení v komerčních nájemních bytech jsou rovněž velmi omezené.

Vzhledem k výše uvedenému by se město mělo zaměřit na rozvíjení komunitní sociální práce a participativního přístupu v domech s vyšší koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením. Měla by zde být zahájena intenzivnější spolupráce mezi zástupci města, zástupci obyvatel svobodáren a terénními programy. Navázat by se dalo na projekt Domovník – preventista ovšem s důrazem na aktivizaci ostatních nájemníků ke společným aktivitám vedoucím ke zlepšení situace v lokalitě, jak v oblasti občanského soužití, tak ve zlepšení fyzického prostředí domů a jejich okolí. Dále by se měly nastavit nástroje prevence ztráty bydlení, které by byly postaveny na úzké součinnosti odboru majetkoprávního, odboru sociálního a pracovníků terénních programů v rámci práce s klienty bydlícími v městských bytech (více v kapitole Zadluženost).

Bezpečnost

Kriminalita v Kraji Vysočina patří k nejnižším v České republice. V roce 2019 bylo zjištěno 5 538 trestných činů, což je o 4,3 % více než v předchozím roce. I přesto se jedná o třetí nejmenší počet hlášených trestných činů od roku 1991. V Kraji Vysočina v roce 2019 připadlo na 1 000 obyvatel 10,9 trestných činů. V České republice to bylo 18,7 trestných činů, což je téměř dvakrát více než v Kraji Vysočina. Kraj Vysočina se v mezikrajském srovnání dlouhodobě umísťuje na příčkách s nejnižším počtem trestných činů na obyvatele. Vývoj počtu případů, které se řadí do tzv. obecné kriminality (tj. násilné trestné činy, mravnostní trestné činy, majetkové trestné činy, podvody a zpronevěry, ostatní majetkové a ostatní kriminální trestné činy), vykazuje rovněž klesající tendenci.¹³

Tabulka č. 8: Nápad TČ a jejich objasněnost v jednotlivých územních odborech Policie ČR Kraje Vysočina v letech 2018 a 2019

	2018			2019			porovnání 2018 v. 2019		
	registrováno	objasněno	%	registrováno	objasněno	%	registrováno	objasněno	%
Havlíčkův Brod	988	594	60,1	1061	653	61,6	73	59	1,4
Jihlava	1488	849	57,1	1583	916	57,9	95	67	0,8
Pelhřimov	805	455	56,5	875	614	70,2	70	159	13,7
Třebíč	1074	681	63,4	1034	685	66,8	-40	4	2,9
Žďár nad Sázavou	957	573	59,9	985	602	61,1	28	29	1,3

Zdroj dat: Krajské ředitelství PČR Kraje Vysočina

Na Žďársku bylo v roce 2019 registrováno celkem 985 trestných činů, z tohoto počtu jich bylo 61,1 % objasněno (tj. 602 trestných činů). V porovnání s rokem 2018 mírně vzrostl počet spáchaných trestných činů, a to o 28 skutků. Zvýšila se však také objasněnost, která v roce 2018 činila 59,9 % - z 957 trestných činů bylo objasněno 573 skutků.¹⁴

Podle údajů z Mapy kriminality v roce 2019 zaujímaly ve spádovém území Obvodního oddělení Policie ČR Žďár nad Sázavou z hlediska struktury trestné činnosti největší podíl na zjištěné kriminalitě majetkové činy (100 TČ), následovaly zbývající činy¹⁵ (79 TČ), ostatní činy¹⁶ (68 TČ), hospodářské činy (58 TČ), krádeže prosté (50 TČ) a násilné činy (30 TČ). Majetková

¹³ ČSÚ, Kriminalita na Vysočině, dostupné z <https://www.czso.cz/csu/xj/kriminalita-na-vysocine-v-roce-2019>

¹⁴ <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-kvs-zpravodajstvi-vyvoj-kriminality-v-lonskem-roce.aspx>

¹⁵ Do kategorie zbývající činy patří např. ohrožení pod vlivem návykové látky-opilství, zanedbávání povinné výživy, sdělení nepravdivé informace, týrání zvířat, šíření poplašné zprávy, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny.

¹⁶ Do kategorie ostatní činy se řadí např. maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, drogová kriminalita, výtržnictví, sprejství, ohrožování výchovy mládeže, požáry či podílíctví.

kriminalita, která je v celkové kriminalitě zastoupena největším podílem, však v posledním období kontinuálně ubývala, což bylo podle zástupců PČR mimo jiné i důsledkem zlepšující se ekonomické situace obyvatel.

Podle údajů zpracovaných za Obvodní oddělení Policie ČR Žďár nad Sázavou¹⁷ (dále také „OOP Žďár nad Sázavou“) bylo na spravovaném území v roce 2019 prošetřeno 2 015 přestupkových věcí, z toho 1 718 přestupků projednával Městský úřad Žďár nad Sázavou. Mezi nejčastější patřily dopravní přestupky dle § 125c zákona č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích, následovaly přestupky proti veřejnému pořádku a proti občanskému soužití dle §§ 5 a 7 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích a přestupky proti majetku dle § 8 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Přehled o vývoji nápadu uvedených přestupků za území v působnosti OOP Žďár nad Sázavou přináší následující tabulka.

Tabulka č. 9: Nápad přestupků v rámci územní působnosti OOP Žďár nad Sázavou v letech 2014 - 2019

Přestupky	2014	2015	2016	2017	2018	2019
dopravní přestupky dle § 125c zák. č. 361/2000 Sb.	978	1449	1548	1387	1394	1355
proti veřejnému pořádku a občanskému soužití dle §§ 5 a 7 zákona č. 251/2016 Sb.	468	338	381	358	327	253
proti majetku dle § 8 zákona č. 251/2016 Sb.	559	372	366	301	231	215

Zdroj dat: OOP Žďár nad Sázavou

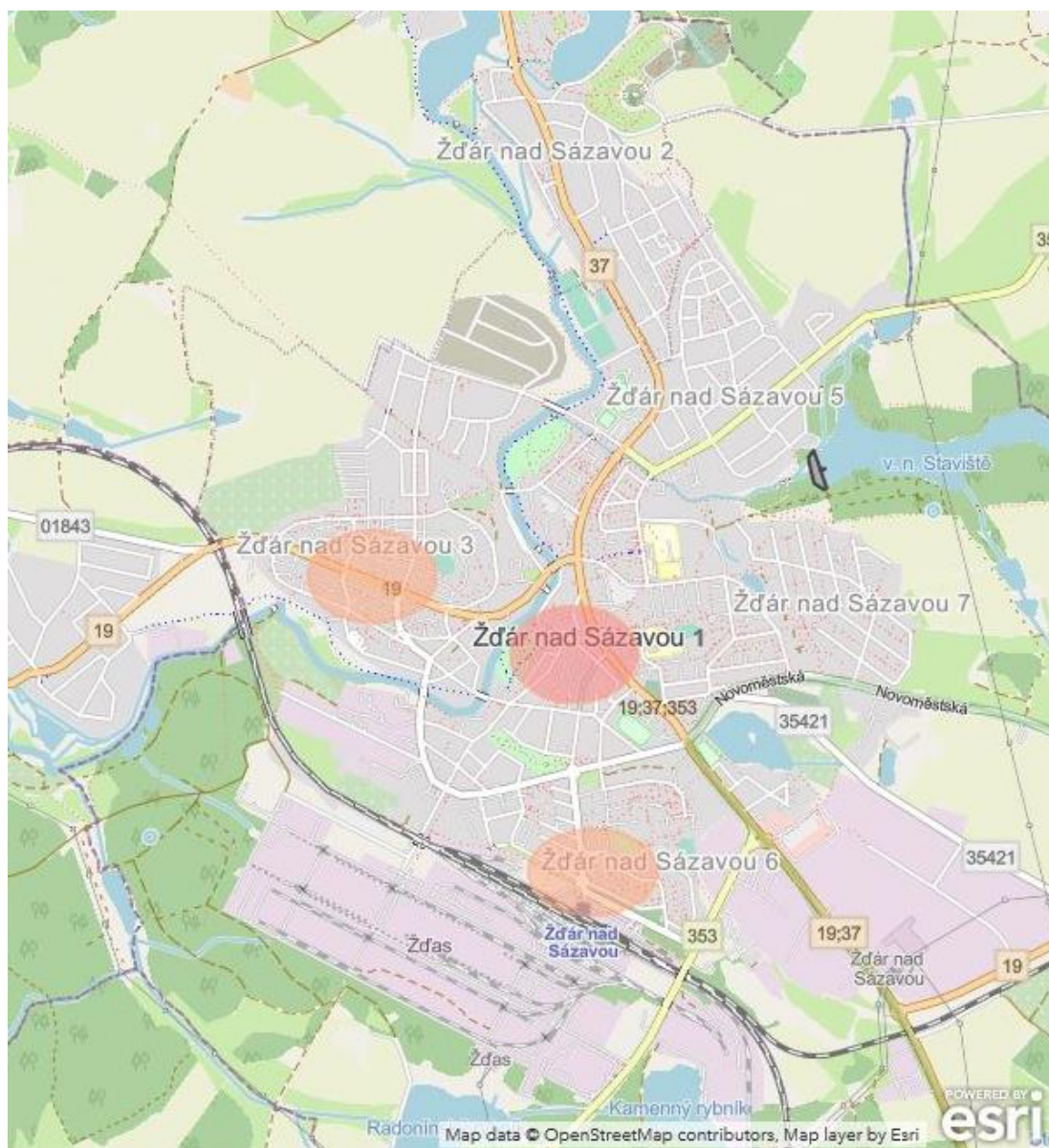
OOP Žďár nad Sázavou dále poskytlo podrobnější statistické údaje o přestupcích proti veřejnému pořádku a občanskému soužití a o přestupcích proti majetku v sedmi místních částech města (Žďár nad Sázavou 1 – 7) za roky 2015 až 2019. V roce 2019 bylo nejvíce přestupků proti veřejnému pořádku a občanskému soužití registrováno na území místní části Žďár nad Sázavou 1, jednalo se o 52 skutků. V této místní části bylo ve stejném období zaznamenáno i nejvíce přestupků proti majetku, celkem šlo o 89 skutků. Nápad přestupků proti veřejnému pořádku a proti občanskému soužití byl významnější ještě v místních částech Žďár nad Sázavou 3 (27 skutků) a Žďár nad Sázavou 6 (19 skutků). Podobně tomu bylo i s přestupky proti majetku, které se v těchto dvou místních částech vyskytovaly ve vyšším počtu než v jiných místních částech města. Žďár nad Sázavou 6 vykazoval 45 přestupků proti majetku a v případě Žďáru nad Sázavou 3 šlo o 15 těchto přestupků.

Místní části Žďár nad Sázavou 1, Žďár nad Sázavou 3 a Žďár nad Sázavou 6 zařadili zástupci Policie ČR i Městské policie mezi problematictější území města z hlediska veřejného pořádku a výskytu kriminality. Místní část Žďár nad Sázavou 1 představuje střed města, kde jsou koncentrovány kavárny, restaurace, hospody, bary, diskotéky a jiné zábavní podniky, s nimiž je spojený zvýšený pohyb osob ve večerních a nočních hodinách. K přestupkům proti veřejnému pořádku zde dochází zejména ve dnech pracovního klidu – tzn. o víkendech nebo

¹⁷ Viz Zpráva o spolupráci při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku, stavu veřejného pořádku v působnosti Policie ČR Obvodního oddělení Žďár nad Sázavou a Městského úřadu Žďár nad Sázavou za rok 2019, dostupné z <https://www.zdarns.cz/media/files/zastupitelstvo-mesta/2019/ZM2019-04/4-19-MP-9.pdf>

o svátcích. V místní části Žďár nad Sázavou 3 se nachází azylová ubytovna pro muže, v jejímž těsném sousedství jsou situovány budovy obývané vyšším počtem osob ohrožených sociálním vyloučením (tzv. svobodárny). Někteří z obyvatel této lokality se potýkají se závislostí na alkoholu a jiných návykových látkách, inklinují k nestandardnímu životnímu stylu nebo žijí v nedostatečných materiálních a bytových podmínkách, což vytváří prostředí náchylnější k páchání protiprávního jednání, včetně přestupků proti veřejnému pořádku a občanskému soužití. Na území místní části Žďár nad Sázavou 6 je autobusové a vlakové nádraží, blízko kterého se nachází prodejna Kaufland, tedy objekty obvykle spojené s vyšší mírou výskytu přestupkové činnosti. Častěji jsou zde řešeny zejména přestupky související se zvýšenou konzumací alkoholu.

Schéma č. 4: Místní části s nejvyšším nápadem přestupků proti veřejnému pořádku a občanskému soužití a přestupků proti majetku ve Žďáře nad Sázavou v roce 2019

Zdroj dat: OOP Žďár nad Sázavou

Přestupky proti veřejnému pořádku vymezuje § 5 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Podle informací zástupců Policie ČR i Městské policie bylo v oblasti přestupků proti veřejnému pořádku v minulých letech nejčastěji řešeno rušení nočního klidu, znečišťování veřejného prostranství nebo vzbuzování veřejného pohoršení. Dále se jednalo o přestupky spáchané v souvislosti s užíváním návykových látek a pod jejich vlivem, nejčastěji šlo o alkohol. Přestupky proti majetku vymezuje § 8 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Na území města byly nejčastěji řešeny krádeže na veřejných prostranstvích, v obchodech, restauracích i v kancelářích firem.

Vývoj nápadu přestupků proti veřejnému pořádku a občanskému soužití a přestupků proti majetku na území místních částí Žďár nad Sázavou 1, Žďár nad Sázavou 3 a Žďár nad Sázavou 6 je přehledně zpracován v následující tabulce.

Tabulka č. 10: Nápad přestupků proti veřejnému pořádku a občanskému soužití a přestupků proti majetku na území místních částí Žďár nad Sázavou 1, Žďár nad Sázavou 3 a Žďár nad Sázavou 6 v letech 2015 - 2019

	Žďár nad Sázavou 1		Žďár nad Sázavou 3		Žďár nad Sázavou 6	
	přestupky proti veřejnému pořádku a občanskému soužití	přestupky proti majetku	přestupky proti veřejnému pořádku a občanskému soužití	přestupky proti majetku	přestupky proti veřejnému pořádku a občanskému soužití	přestupky proti majetku
2015	77	114	41	35	40	90
2016	80	106	45	32	35	114
2017	53	84	20	13	10	73
2018	42	84	19	21	13	25
2019	52	89	27	15	19	45

Zdroj dat: OOP Žďár nad Sázavou

Přestupky řeší rovněž Městská policie, která v roce 2019 evidovala celkem 1 128 skutků. Tento údaj zahrnuje pouze přestupky, u nichž bylo možné identifikovat konkrétní osobu pachatele. Mezi přestupky řešenými strážníky v roce 2019 převažovaly dopravní přestupky (932 skutků), následovaly přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, přestupky související s porušením vyhlášky města o zákazu konzumace alkoholických nápojů na veřejném prostranství a přestupky proti veřejnému pořádku.

Z výše uvedených statistických údajů i z výpovědí relevantních institucionálních aktérů vyplývá, že přestupková činnost v oblasti veřejného pořádku a občanského soužití ve městě od roku 2015 klesá. Pokles (byť s určitými výkyvy) je patrný i v místních částech označených jako problematičtější. Příznivý vliv na snížení výskytu protiprávního jednání má podle zástupců Policie ČR i Městské policie využívání městského kamerového dohlížecího systému (dále také

„MKDS“). Kamerový systém provozuje Městská policie, ale využívá ho i OOP Žďár nad Sázavou a Služba kriminální policie a vyšetřování ve Žďáře nad Sázavou. MKDS tvoří celkem 17 kamerových bodů (celkem 22 kamer) a mobilní kamerový soubor. Nejvyšší počet stálých kamerových bodů je umístěn ve středu města – tj. na území místní části Žďár nad Sázavou 1. V místní části Žďár nad Sázavou 3 se nachází 3 kamerové body a v místní části Žďár nad Sázavou 6 je 1 kamerový bod. V prosinci roku 2018 byl kamerový systém zprovozněn i na svobodárně č. 6 (místní část Žďár nad Sázavou 3).

Zástupci Policie ČR a Městské policie v souvislosti se zabezpečováním místních záležitostí veřejného pořádku a stavu veřejného pořádku ve Žďáře nad Sázavou kladně hodnotili zapojení města do projektu Asistent prevence kriminality (dále také „APK“). Projekt Asistent prevence kriminality je ve Žďáře nad Sázavou realizován od roku 2013. Na počátku realizace projektu působili ve městě dva APK, jejichž činnost se primárně soustředila na svobodárny na sídlišti Stalingrad, která patří do místní části Žďár nad Sázavou 3. Cílovou skupinu projektu od jeho začátku představují obyvatelé svobodáren všech věkových skupin. V případě dětí a dospívajících se jedná zejména o dohled v okolí školských zařízení před a po vyučování, dále jsou monitorovány aktivity související s užíváním návykových látek a záškoláctví. Prioritou nadále zůstává snížení míry kriminality u cílové skupiny a dosáhnout tak zvýšení bezpečnosti v této části města i na jiných rizikových místech. V roce 2016 proto došlo k rozšíření týmu APK o další dva asistenty. Služba tak může být zajišťována ve dvou směnách. V současné době je ranní směna od 6:00 do 14:30 a odpolední směna od 12:30 do 21:00 (22:00 v létě) hod.

„...situace na Stalingradě je podstatně lepší, než bývala, když jsme tam začínali s APK, tak ta situace byla velmi špatná. V lokalitě se ve velké míře objevoval problém záškoláctví, drobné kriminality v obchodech a provozovnách, v okolí domů byl nepořádek, docházelo k rušení nočního klidu. Problémem bylo protiprávní jednání osob pod vlivem alkoholu, docházelo ke konfliktům mezi těmito osobami a ostatními obyvateli... Ale přesto, že v lokalitě došlo k podstatnému zlepšení v oblasti veřejného pořádku, tak dohled a preventivní opatření vyžadují neustálou přítomnost APK i domovníka – preventisty.“¹⁸

Činnost APK řídí a koordinuje strážník – mentor. Ve Žďáře nad Sázavou je to zkušená mentorka, která působí rovněž jako manažerka prevence kriminality a aktivní členka pracovních skupin zaměřených na bezpečnost a prevenci kriminality. Mentorka plánuje rozvržení pracovního dne APK, předává poznatky zjištěné asistenty strážníkům Městské policie a Policii ČR, informuje příslušné odbory městského úřadu a spolupracuje se školskými zařízeními i poskytovateli sociálních služeb. Podle vyjádření mentorky, ale i dalších oslovených aktérů zainteresovaných do této problematiky, projekt neměl lehké začátky. Vyvolal řadu reakcí z různých stran - zpočátku nebyl bez výhrad přijat ani částí strážníků Městské policie, některým zaměstnanců městského úřadu a jiných institucí bylo třeba vyjasnit rozsah kompetencí a koordinaci APK a výrazně negativně reagovali jednotlivci z řad obyvatel svobodáren. V rámci naplnění dalšího z cílů projektu, jímž je vytvoření pracovní pozice pro obtížněji zaměstnatelné osoby se znalostí specifík vyloučených lokalit, tvořili první tým APK Romové z lokality Stalingrad. Tito APK se museli rychle vyrovnat se svou novou rolí, což nebylo snadné: *„... ze svobodáren všichni říkali, že je to na nic, že to stejně nebude fungovat. Myslím, že tu práci i záviděli, je tam všude velká závist. Přitom o té práci vůbec nic neví, ale hned ji odsuzují. Řekli, že by to mohli dělat také, ale že by nechtěli, protože nejsou*

¹⁸ Zástupce vedení MP

bonzáci...“¹⁹. Mezi obyvateli též dosud přetrvává skepse v tom, že řada věcí řešených APK není dotažena do konce – nemá tedy z jejich pohledu žádný dopad a tím pro ně postrádá smysl. V nynějším týmu jsou dva Romové a dva příslušníci majoritní společnosti, kteří se s tímto vnímáním své práce v různé intenzitě stále potýkají.

„...Ten asistent musí mít autoritu. Vezme si dotyčného stranou, aby se to už neopakovalo. A když se to stane znova, tak to začne řešit i město, udělá se zápis, dá se to na majetkoprávní, a tam se to bude řešit... udělal jsi opakovaně to a to, domluva nestačila, tak bude ten a ten postih... Ale když toto nefunguje, nic se neřeší, nic se nestane, tak na co tu jsou...?“²⁰

V otázce přijetí APK obyvateli svobodáren, ale i zástupci některých institucí a organizací, z odpovědí širšího okruhu respondentů vyplynula potřeba dobře vymezit a vybalancovat represivní a preventivní činnost v lokalitě. Ještě větší měrou se toto týká pozice domovníka – preventisty. Domovník – preventista působí ve Žďáře nad Sázavou od poloviny ledna roku 2018 v rámci projektu Ministerstva vnitra ČR. Činnost domovníka – preventisty je soustředěna výhradně na lokalitu svobodáren, koordinací a řízením je pověřena mentorka stejně jako v případě APK. V souladu s cíli projektu náplň činnosti domovníka – preventisty zahrnuje podílení se na dodržování závazných ustanovení domovního řádu, požárních a hygienických norem, udržování domovního fondu (včetně zajišťování drobných oprav v budovách, zjišťování závad v jednotlivých bytech a dohledu na pořádek v okolí místa svozu komunálního odpadu), ale i předcházení a minimalizování projevů společensky nežádoucího jednání a v součinnosti s APK také aktivní provádění prevence. Pozice domovníka – preventisty je pro osobu, která ji vykonává, velmi náročná, neboť musí správně vyvážit svou roli zaměstnance města s rolí obyvatele lokality. Předpokládá se u něj schopnost komunikace a kooperace s mnoha subjekty s rozdílnými požadavky a zájmy a očekává se od něj dostatek autority, která přispěje k zapojení obyvatel lokality do řešení problémů.

Podobně jako zavedení APK se projekt nesetkal s dobrým přijetím ze strany mnohých obyvatel svobodáren. Někteří z nich vyjádřili názor, že jde jednoznačně pouze o výkon represe. Jiní připouštěli možnou účinnost zavedení tohoto opatření, ale za podmínky, že domovník – preventista bude bydlet přímo v lokalitě a jako takový bude mít detailní znalost fyzického prostředí budov i sociálního klimatu a mezilidských vztahů. V době realizace výzkumu již domovník – preventista v objektu svobodárny č. 6 nebydlel a část respondentů z řad obyvatel vyjádřila nesouhlas s touto situací. Svě představy o výkonu pozice domovníka – preventisty zformulovali v jednom z bodů hromadné žádosti nájemníků, kterou v době realizace výzkumu plánovali prostřednictvím zvolených zástupců předložit městu. V tomto konání byli podpořeni zástupcem sociálního odboru, jenž v něm spatřuje první krok v aktivizaci obyvatel lokality směřující k přijetí větší odpovědnosti a samostatnosti v řešení jejich problémů.

Vzhledem k tomu, že výše uvedené nástroje prevence primárně směřovaly do lokality Stalingrad tvořené objekty svobodáren za účelem zlepšení tamější situace, bylo by vhodné zvýšit míru participace obyvatel na dosažení deklarovaného cíle. Jednou z cest by mohla být komunitní sociální práce a podpora osob s potenciálem nositelů změny z pasivního přijímání reality k aktivnímu přístupu v řešení alespoň některých problémů. Jak už bylo uvedeno v předchozím textu, oslovení aktéři hodnotili zapojení města do preventivních projektů velmi kladně, což dokládají objektivní ukazatele – data o přestupkové činnosti i

¹⁹ APK

²⁰ Obyvatelka lokality 2

subjektivní hodnocení obyvatel města, které se odráží například v průzkumech týkajících se pocitu bezpečí, kde je činnost APK veřejností pozitivně hodnocena²¹. Pokračování v preventivních činnostech vycházejících z obou projektů je ve Žďáře nad Sázavou i nadále velmi žádoucí, zejména pokud by došlo ještě k aktivnímu zapojení obyvatel. Neboť se ukazuje, že nepříznivá situace v oblasti bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením, která je z hlediska sociálního začleňování jednou z klíčových, nebude v časovém horizontu spolupráce uspokojivým způsobem vyřešena.

Město má vypracovaný Strategický plán prevence města Žďáru nad Sázavou pro období 2016 – 2020. Již bylo zmíněno, že pozici manažera prevence kriminality zastává preventistka Městské policie, jež je zároveň i mentorkou APK a domovníka – preventisty. K problematice bezpečnosti a prevence kriminality a sociálně patologických jevů se pravidelně schází pracovní skupiny na úrovni města, okresu i kraje. Jedná se například o Pracovní skupinu místostarosty města pro řešení sociálně patologických jevů, Bezpečnostní radu obce vedenou starostou města, Pracovní skupinu Kraje Vysočina pro řešení problematiky páčání trestné a přestupkové činnosti pod vlivem alkoholu, Multidisciplinární tým pro oběti, Tým pro mládež okres Žďár nad Sázavou, aj. Mezi preventivní opatření proti nárůstu sociálně patologických jevů patří rovněž obecně závazné vyhlášky (dále také „OZV“). Ve Žďáře nad Sázavou platí OZV č. 1/2014, o zákazu provozování sázkových her, loterií a jiných podobných her na území města Žďáru nad Sázavou, OZV č. 3/2016, o zákazu konzumace alkoholických nápojů na veřejném prostranství, OZV č. 4/2017, k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku na veřejných prostranstvích.

Městská policie se zapojuje do mnoha aktivit v oblasti bezpečnosti a prevence kriminality a rizikového chování. Jde o projekty zaměřené na děti a mládež (Projekt Sovička, Projekt Dýchej, Program Pálí to), ale i o přednáškovou činnost ve školských zařízeních a v dalších organizacích pracujících s dětmi a mladými lidmi. Při preventivní činnosti spolupracují strážníci a APK například s Rodinným centrem Srdíčko nebo s nízkoprahovými centry pro děti a mládež Ponorka a Esko. Primární prevenci pro školy zajišťuje Centrum primární prevence Spektrum a Centrum prevence Oblastní charity Žďár nad Sázavou. Komunikace mezi organizacemi působícími v oblasti prevence v současné době probíhá hned v několika pracovních skupinách, některé z nich už byly uvedeny výše, zmínit je třeba ještě pracovní skupiny Komunitního plánování sociálních služeb a pracovní skupiny v rámci Lokálního partnerství.

Město dlouhodobě využívá dotací z Programu prevence kriminality na místní úrovni²². V roce 2018 byly předloženy a schváleny dva projekty: Forenzní značení kol a kompenzačních pomůcek a Příměstský tábor. Cílovou skupinou druhého z projektů byly děti ve věku 7 - 12 let z rodin žijících ve vyloučené lokalitě, z rodin samoživitelů a z rodin ohrožených sociálním vyloučením. Děti z takových rodin často vykazují rizikové chování (záškoláctví, šikana, experimentování s návykovými látkami) nebo se naopak stávají oběťmi násilí ze strany vrstevníků nebo i vlastní rodiny. Většina z nich je pod dohledem OSPOD. Cílem projektu bylo přivést děti ke smysluplně trávenému volnému času, zvyšování jejich sociálních a komunikačních dovedností a podpořit děti v rozvoji jejich schopností a pomocí těchto aktivit

²¹ Viz např. Zichová, G. (2019). *Asistenti prevence kriminality ve vybrané obce* (Diplomová práce). Pardubice: Univerzita Pardubice, s. 73 - 77

²² <https://www.mvcr.cz/clanek/dotacni-system-prevence-kriminality.aspx>, zobrazeno 10. 7. 2020

předcházet sociálně patologickým jevům. Na pobyt dětí v příměstském táboře navazovala další práce s rodinami dětí v rámci SAS poskytované Oblastní charitou Žďár nad Sázavou.

Z rozhovorů i z informací v regionálním tisku²³ vyplývá, že z hlediska bezpečnosti jsou ve městě jako riziková nahlíženi bezdomovci (dle typologie ETHOS osoby bez střechy). Podle odhadů relevantních aktérů se ve Žďáře nad Sázavou jedná o 40 až 50 osob. Zhruba polovina z nich je klienty azylové ubytovny pro muže, zbývající část žije ve veřejně přístupných prostorách na extravilánu města. Problematicnost některých z nich spočívá v zejména narušování veřejného pořádku v souvislosti s nadměrnou konzumací alkoholu. Podle vedení Městské policie řeší strážníci skutky spáchané v opilosti velmi často: „*Téměř každodenní činností je pro nás i práce se sociálně nepřizpůsobivými občany. Jedná se zejména o osoby bez domova (bezdomovce) a osoby požívající nadměrné množství alkoholu... Část silně podnapilých občanů však musíme zavést do protialkoholní záchytné stanice. Ojedinelé nejsou ani situace, kdy je podnapilému jedinci poskytována urgentní pomoc v novoměstské nemocnici, protože je, v důsledku vysokého stupně opilosti, ohrožen na svém životě.*“²⁴ Městská policie monitoruje místa, kde lidé bez domova přebývají, zjištěné informace pravidelně předává odboru sociálnímu. Ve Žďáře nad Sázavou je pro osoby bez domova od roku 2018 zajištěna terénní práce díky rozšíření stávající sociální služby Kontaktního a poradenského centra Spektrum. Projekt Káčko 3D je zaměřen převážně na cílovou skupinu uživatelů alkoholu, kteří jsou zároveň bez přístřeší. Klientům je poskytováno poradenství, ale rovněž jsou pro ně zpřístupněny služby, jež bylo dříve obtížné využívat, tedy možnost sprchy či vyprání oblečení.

Vedle nadužívání alkoholu je z bezpečnostního hlediska riziková i konzumace dalších návykových látek. S nimi úzce souvisí drogová kriminalita, která zjednodušeně zahrnuje jednak činy spáchané pod vlivem psychoaktivní látky, jako důsledek jejich akutního nebo chronického užívání, činy spáchané za účelem získání prostředků na financování užívání drog, činy spáchané v rámci fungování nezákonných drogových trhů jako součást procesu nezákonné nabídky, distribuce a užívání drog a činy spočívající v porušení protidrogové (a související) legislativy²⁵. S užíváním návykových látek jsou kromě kriminality spojena ještě rizika zdravotní a sociální. K minimalizaci dopadů všech těchto rizikových faktorů přispívají tzv. drogové služby, které mají za cíl chránit veřejné zdraví a omezit nepříznivé sociální dopady užívání drog. Nabízené služby se liší podle toho, v jaké fázi je užívání drog konkrétních klientů. U osob, které aktuálně nepřemýšlejí o změně, se intervence zaměřují na zmírnění škod, které si aplikací způsobují (tzv. přístup harm reduction), a na vyvolání motivace k jakékoliv (byť minimální) pozitivní změně. V případech uživatelů, kteří mají zájem o změnu, poskytují poradenství a zprostředkovávají léčbu.

Kontaktní a poradenské centrum v oblasti drog Spektrum (dále také „Kontaktní centrum“) v roce 2019 poskytlo služby 100 klientům - uživatelům drog (z toho 24 ženám). Počet klientů, kteří využili kontaktních a poradenských služeb, klesl ve srovnání s rokem 2018 o 18% (22 osob). Tento pokles vysvětlila pracovnice Kontaktního centra jako kombinaci více faktorů – změna pobytu, nástup do výkonu trestu odnětí svobody nebo abstinence klienta. V roce 2019

²³ Viz např. https://pelhrimovsky.denik.cz/zpravy_region/bezdomovci-vysocina-alkohol-policie-20200624.html nebo <https://zdarsky.denik.cz/nehody/sundavali-bezdomovce-krisili-teenagera-straznici-zazili-perny-nouzovy-stav-20200529.html> nebo <https://www.zdarns.cz/media/files/zdarsky-zpravodaj/2020-04.pdf>

²⁴ <https://www.zdarns.cz/media/files/zdarsky-zpravodaj/2020-04.pdf>, str. 18

²⁵ Roubalová, M. (Ed.). 2019 *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

došlo k výměně 306 kusů injekčního materiálu a bylo vydáno 9 298 kusů injekčních stříkaček. V meziročním porovnání klesl rovněž počet výměn injekčního materiálu i počet vydaného injekčního materiálu. Nejedná se o velkoobjemové výměny, ale spíše o častější výměny s relativně nízkým počtem vydaných stříkaček. „Typickým klientem“ je muž ve věku okolo 35 let, užívá intravenózně pervitin, většinou v kombinaci s marihuanou, alkoholem a léčivými (tramal, neurol, diazepam). Někteří klienti se snaží udržet svou závislost pod kontrolou, takže jsou schopni pracovat a fungovat v rodinném životě. Kontaktní centrum úzce spolupracuje s Adiktologickou ambulancí Kolping, jež má zázemí ve stejné budově. Zástupci Kontaktního centra se účastní pracovních skupin, ve Žďáře nad Sázavou jde o Pracovní skupinu pro řešení sociálně patologických jevů.

V rozhovorech s aktéry z řad sociálních pracovníků i s obyvateli svobodáren zaznívalo, že drogy představují jeden z vážných problémů, s nímž se tato lokalita potýká. Z hlediska Kontaktního centra, které ve městě zabezpečuje i terénní formu služby, není tamní situace významně odlišná od jiných částí Žďáru nad Sázavou. Neodlišuje se ani počtem klientů. V této souvislosti je třeba dodat, že mezi žďárskými klienty služby je minimální počet Romů, a to nejen ve vztahu k majoritní populaci, ale také ve srovnání se zastoupením romských klientů využívajících služby poskytované Kontaktním centrem v Havlíčkově Brodě. Všichni relevantní aktéři se ve svých výpovědích shodli na tom, že v lokalitě je rozšířeno užívání marihuany. Jejimi konzumenty jsou často i děti okolo 10 – 12 let, pro které je užívání THC snadno dostupné a hlavně tolerované ze strany rodiny.

Zaměstnanost

Podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15 - 64 let (dále také „podíl nezaměstnaných“) dosáhl k 31. 5. 2020 v Kraji Vysočina 3,1 %. V mezikrajském srovnání byla tato hodnota pátá nejnižší. Stejný podíl nezaměstnaných osob vykazoval Středočeský kraj. Z hlediska podílu nezaměstnaných na tom byl ve sledovaném období nejlépe Pardubický kraj (2,6 %). Za ním následovala Praha (2,7 %) a kraje Jihočeský, Královéhradecký a Zlínský, kde podíl nezaměstnaných činil 2,9 %. Nejvyšší podíly pak vykazovaly kraje Ústecký a Moravskoslezský (5,0 % a 5,3 %). Na úrovni okresů byly v rámci Kraje Vysočina patrné výraznější rozdíly. Nejvyšší podíl nezaměstnaných k 31. 5. 2020 vykazoval okres Třebíč (3,8 %). Následovaly okresy Jihlava (3,1 %), Žďár nad Sázavou (3,1 %) a Havlíčkův Brod (2,9 %). Nejnižší podíl nezaměstnaných byl zaznamenán v okrese Pelhřimov (2,3 %).

V okrese Žďár nad Sázavou byly z hlediska podílu nezaměstnaných mezi jednotlivými obcemi rovněž poměrně výrazné rozdíly. K 31. 5. 2020 vykazovalo 12 obcí nulový podíl nezaměstnaných a v dalších 12 obcích dosáhl tento podíl maximálně 1,0 %. Jde vesměs o malé obce nejčastěji jen s desítkami obyvatel v produktivním věku. V porovnání měst s více než 3 tisíci obyvatel byla z hlediska podílu nezaměstnaných nejvyšší hodnota zaznamenána v Bystřici nad Pernštejnem (3,9 %), následovalo Nové Město na Moravě (3,6 %) a Velké Meziříčí (3,4 %). Ve Žďáře nad Sázavou dosáhl ve sledovaném období podíl nezaměstnaných 3,3 %²⁶.

Tabulka č. 11: Vývoj podílu nezaměstnaných ve Žďáře nad Sázavou v letech 2015 – 2019 (včetně podílu nezaměstnaných k 31. 3. a k 31. 5. roku 2020)

Podíl nezaměstnaných ve Žďáře nad Sázavou (v %)						
31. 12. 2015	31. 12. 2016	31. 12. 2017	31. 12. 2018	31. 12. 2019	31. 3. 2020	31. 5. 2020
5,1	4,7	3,4	2,6	2,5	2,5	3,3

Zdroj dat: Portál MPSV

Podle statistiky nezaměstnanosti poskytované Ministerstvem práce a sociálních věcí bylo ve Žďáře nad Sázavou v květnu 2020 evidováno 436 dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 - 64 let. Tito uchazeči tvořili 3,3 % z celkového počtu obyvatel města ve věku 15 - 64 let, který činil 13 174 osob.

Podrobnější statistické údaje o uchazečích o zaměstnání byly k účelu vypracování výzkumné zprávy poskytnuty Úřadem práce České republiky Krajskou pobočkou v Jihlavě (dále také „krajská pobočka“). Dle těchto údajů bylo k 31. 5. 2020 ve Žďáře nad Sázavou celkem 463 uchazečů o zaměstnání. Z celkového počtu uchazečů tvořily ženy 43,4 % (201 osob) a muži 56,6 % (262 osob). Téměř 15 % uchazečů o zaměstnání bylo v evidenci úřadu práce kontinuálně déle než 1 rok. Tuto skupinu 67 uchazečů, kteří byli v evidenci déle než rok, lze označovat jako dlouhodobě nezaměstnané. Zbývajících 85 % uchazečů (396 osob) bylo v evidenci po dobu kratší než 1 rok.

²⁶ Všechny údaje uvedené v úvodní části textu pocházejí ze statistik zveřejněných na Portálu MPSV, <https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky-2>

Tabulka č. 12: Uchazeči o zaměstnání ve Žďáře nad Sázavou podle délky evidence (květen 2020)

	Celkem uchazečů	V evidenci nad 1 rok	V evidenci do 1 roku
Celkem	463	67	396
Muži	262	36	226
Ženy	201	31	170

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

V rámci Kraje Vysočina tvoří dlouhodobě největší skupinu uchazečů v evidenci osoby se středním vzděláním bez maturity - vyučení. V roce 2017 tyto uchazeči představovali téměř 50 % ze všech uchazečů o zaměstnání. Tento trend se pravděpodobně nebude měnit ani nadále. Vzhledem k poptávce ze strany zaměstnavatelů je situace příznivější pro uchazeče s výučním listem, ačkoliv se možnosti uchazečů se základním vzděláním v posledních letech výrazně zvýšily. Druhou nejpočetnější skupinou byli uchazeči se středním vzděláním s maturitou, kteří představovali zhruba čtvrtinu všech uchazečů. Uchazeči se základním vzděláním tvořili necelou pětinu, což byla po Praze a Zlínském kraji třetí nejnižší hodnota v mezikrajském srovnání. Osoby s vysokoškolským vzděláním jsou mezi evidovanými uchazeči dlouhodobě nejméně zastoupenou skupinou, v roce 2017 představovali 8 % ze všech uchazečů v evidenci úřadu práce²⁷.

Ve Žďáře nad Sázavou byli k 31. 5. 2020 v celkovém počtu uchazečů o zaměstnání nejvíce zastoupeni vyučení (36,9 %) a lidé s úplným středním odborným vzděláním s maturitou (22 %). Následovaly osoby, které mají základní vzdělání (14,0 %). Další početně významnější skupinu tvořili uchazeči s vysokoškolským vzděláním (13,4 %). Osoby bez vzdělání a s neúplným základním vzděláním představovaly necelá 2 % z celkového počtu uchazečů. Podrobnější přehled o struktuře dosaženého vzdělání uchazečů o zaměstnání ve Žďáře nad Sázavou přináší tabulka č. 13.

²⁷ Viz <https://samosprava.kr-vysocina.cz/priloha/download/ZK-08-2018-60pr01.pdf>, zobrazeno 9. 7. 2020

Tabulka č. 13: Uchazeči o zaměstnání ve Žďáře nad Sázavou podle dosaženého vzdělání (květen 2019)

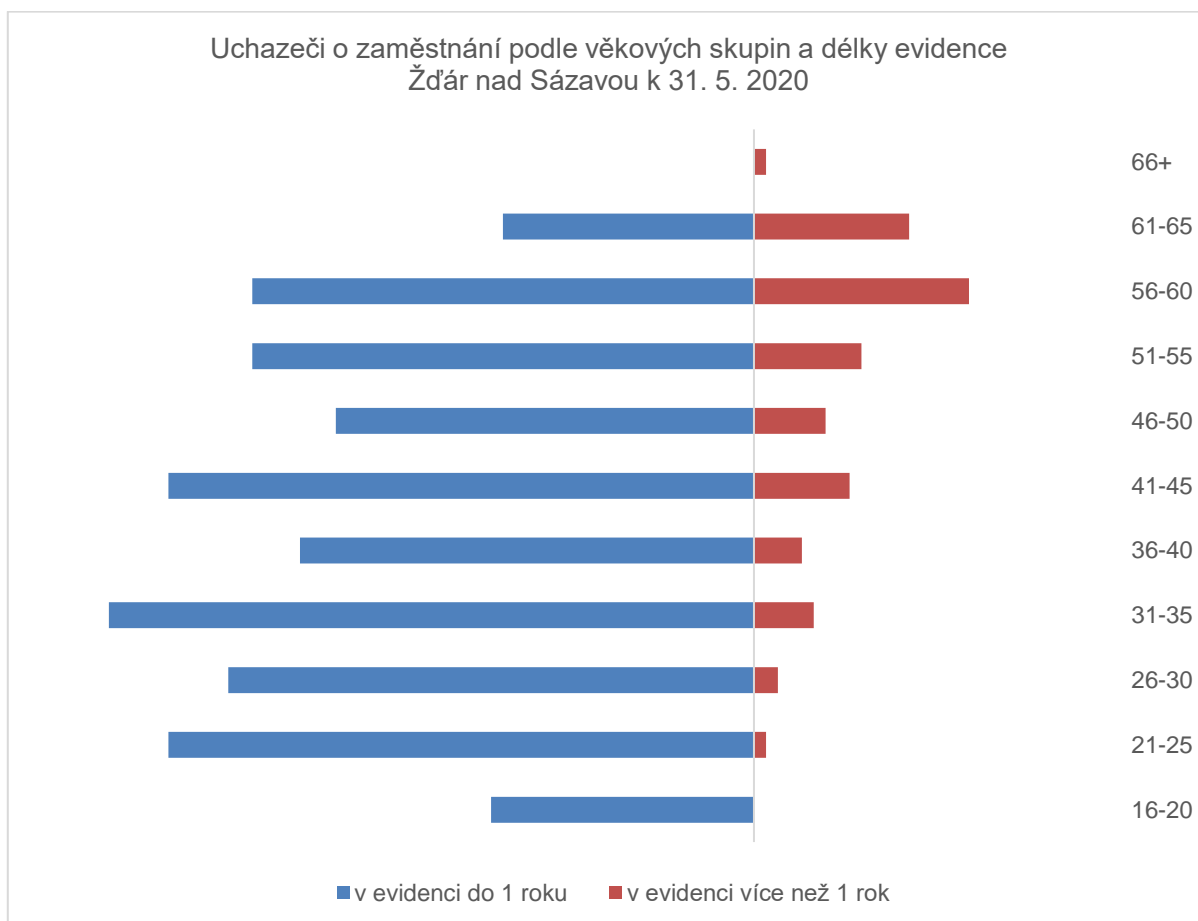
	Celkem uchazečů	v %	V evidenci nad 1 rok	v %	V evidenci do 1 roku	v %
Bez vzdělání	8	1,7	3	4,5	5	1,3
Neúplné základní	1	0,2	0	0,0	1	0,3
Základní + praktická škola	65	14,0	10	14,9	55	13,9
Nižší střední odborné	2	0,4	1	1,5	1	0,3
Střední nebo střední odborné bez maturity a bez vyučení	2	0,4	1	1,5	1	0,3
Střední odborné (vyučen)	171	36,9	26	38,8	145	36,6
ÚSO (vyučení s maturitou)	25	5,4	3	4,5	22	5,6
ÚSO s maturitou (bez vyučení)	102	22,0	13	19,4	89	22,5
ÚSV	19	4,1	3	4,5	16	4,0
Vyšší odborné	6	1,3	0	0,0	6	1,5
Vysokoškolské	62	13,4	7	10,4	55	13,9
Celkem	463	100,0	67	100,0	396	100,0

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

Ve skupině uchazečů o zaměstnání, kteří byli v evidenci déle než 1 rok, rovněž převažovali vyučení (38,8 %) a lidé s úplným středním odborným vzděláním s maturitou (19,4 %). Třetí nejpočetnější podskupinou byly osoby se základním vzděláním (14,9 %). Zastoupení jednotlivých podskupin ve skupině uchazečů evidovaných méně než 1 rok nevykazovalo významné odlišnosti. Největší zastoupení zde měli vyučení (36,6 %). Za nimi následovali uchazeči s úplným středním odborným vzděláním s maturitou (22,5 %). Vysokoškoláci a lidé se základním vzděláním tvořili shodně 13,9 % uchazečů o zaměstnání, kteří byli v evidenci do 1 roku. Osob bez vzdělání a s neúplným základním vzděláním bylo tedy mezi těmito uchazeči o zaměstnání celkově méně než vysokoškoláků. Lidé bez vzdělání mírně převažovali ve skupině uchazečů evidovaných méně než 1 rok. Mezi uchazeči o zaměstnání bez vzdělání (tzn. s nedokončenou základní školou) byly zastoupeny osoby všech věkových kategorií, pouze jedna z nich patřila do věkové skupiny 16 – 20 let.

Z analýzy dat vztahujících se k 31. 5. 2020 vyplývá, že průměrný věk všech uchazečů o zaměstnání ve Žďáře nad Sázavou byl 41,3 let. U uchazečů evidovaných déle než 1 rok byl průměrný věk 51,2 let a u uchazečů, kteří byli v evidenci do 1 roku, činil průměrný věk 39,7 let. Graf č. 1 ilustruje rozložení uchazečů podle věkových skupin. Zjednodušeně lze říci, že v mladších věkových skupinách výrazně převažovali uchazeči, kteří byli v evidenci do 1 roku. U uchazečů evidovaných déle než 1 rok byly nejvíce zastoupeny osoby z nejstarších věkových skupin. Nejvíce početná byla skupina 56 – 60 let (18 osob). Nejmladší věkové skupiny od 16 do 30 let měly mezi těmito uchazeči jen minimální zastoupení, patřily mezi ně pouze 3 osoby.

Graf č. 1: Uchazeči o zaměstnání ve Žďáře nad Sázavou podle věkových skupin (květen 2020)

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

Klíčovým zaměstnavatelem pro Žďársko je strojírenská firma ŽĎAS, a.s., která v roce 2019 zaměstnávala více než 1 500 lidí, včetně osob s nízkým stupněm dosaženého vzdělání, nízkou kvalifikací a bez praxe. Mezi další důležité zaměstnavatele Žďárska patří společnost Cooper-Standard Automotive Česká republika, s.r.o., zaměstnávající roku 2019 více než 500 lidí²⁸. Dále jsou to firmy TOKOZ, a.s. nebo Hettich ČR, k.s. Na tyto společnosti jsou navázány subdodavatelské firmy, které v regionu rovněž vytvářejí pracovní příležitosti. Na území okresu Žďár nad Sázavou působí celkem 3 agentury práce s povolením přidělovat své zaměstnance k výkonu práce u jiného uživatele.²⁹ Ve městě funguje sociální podnik KOVOLES, o.p.s., který

²⁸ https://www.uradprace.cz/documents/37855/920318/Rocni_VYK_2019.pdf/5e97dc19-456a-3e08-d2da-c5db9f9fe700, zobrazeno 10. 7. 2020

²⁹ <https://www.uradprace.cz/web/cz/agentury-pracezobrazeno>, 10. 7. 2020

zaměstnává dlouhodobě nezaměstnané a osoby se zkušeností s drogovou závislostí. Podnik zajišťuje lesnický provoz, kdy zaměstnanci podle potřeby sází stromky, provádí ochranné postřiky, stavějí oplocenky, vyžínají nebo uklízejí po těžbě. Provozuje rovněž zámečnickou a kovářskou dílnu, kde se provádí zakázková výroba vrat, plotů, zábradlí a dalších kovových konstrukcí. Další činností je i produkce a prodej palivového dřeva.³⁰

Nabídka volných pracovních míst (dále také „VPM“) v okrese Žďár nad Sázavou v roce 2019 kolísala od 1 878 (nejvyšší nabídka – únor) až po 1 454 volných pracovních pozic (nejnižší nabídka – prosinec). V průměru bylo měsíčně k dispozici cca 1 656 volných pracovních míst (o 22 VPM více než v roce 2018). Největší zájem byl o administrativní pracovníky, strojírenské kovodělníky, strojírenské techniky, řidiče, skladníky, prodavače, pracovníky ostražky, strážné, číšníky/servírky, kuchaře, uklízečky a účetní. Nejnižší nabídka pracovních míst byla trvale pro osoby se zdravotním postižením a pro uchazeče bez kvalifikace³¹. Podle údajů z Analýzy neobsazenosti volných pracovních míst zveřejněné na Portálu MPSV byly ve 2. čtvrtletí roku 2020 na Žďársku zaměstnavateli nejvíce poptáváni řemeslníci a opraváři (570 VPM), obsluha strojů a zařízení, montéři (281 VPM) a pomocní a nequalifikovaní pracovníci (161 VPM)³². Nejvíce volných pracovních míst bylo ve stejném období dle údajů z Analýzy neobsazenosti volných pracovních míst podle vzdělání zveřejněné na Portálu MPSV nabízeno uchazečům se základním vzděláním (614 VPM), následovala volná místa pro uchazeče se středním odborným vzděláním – vyučené (312 VPM) a místa pro uchazeče s nižším středním odborným vzděláním (241 VPM)³³.

Respondenti v rozhovorech na téma nezaměstnanost uváděli, že před epidemií koronaviru byla nabídka volných pracovních míst dostatečná, u mnohých pozic nabídka převyšovala poptávku. Jak už bylo zmíněno výše, jednalo se i o pracovní pozice pro nízkokvalifikované osoby. Na druhou stranu se však aktéři shodovali v tom, že situaci mnohých dlouhodobě nezaměstnaných vývoj trhu práce spojený s ekonomickou konjunkturou zas tak zásadně neovlivnil. Existuje totiž celá řada hendikepů či bariér, jež jim brání v uplatnění na pracovním trhu. Mezi tyto bariéry patří podle aktérů exekuce, zdravotní stav, věk, péče o děti (zejména u samoživitelek), komplikovaná dojíždka do zaměstnání, ztráta pracovních návyků související s dlouhodobou nezaměstnaností i nedostatečná motivace hledat zaměstnání.

K nejzávažnějším překážkám patří podle výpovědí aktérů dluhy a exekuce. Během rozhovorů respondenti opakovaně poukazovali na skutečnost, že předluženým lidem s vícečetnými exekucemi se nevyplatí legálně pracovat. U většiny domácností v exekuci je garantovaná nezabavitelná částka výrazně nižší, než jsou minimální standardy definované v dávkových systémech. Domácnostem se tak buď zcela nevyplatí pracovat, nebo je pro ně výhodnější práce za nízkou mzdu, při níž mají stále nárok na sociální dávky. Další navýšení příjmu je pro tyto domácnosti finančně nevýhodné, nebo přímo existenčně ohrožující³⁴. Z údajů poskytnutých krajskou pobočkou vyplývá, že k 31. 5. 2020 bylo ve Žďáře nad Sázavou 52

³⁰ <https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku/84-adresar/2326-socialni-podnik-kovoles-o-p-s2>, zobrazeno 10. 7. 2020

³¹ https://www.uradprace.cz/documents/37855/920318/Rocni_VYK_2019.pdf/5e97dc19-456a-3e08-d2da-c5db9f9fe700, zobrazeno 10. 7. 2020

³² <https://www.mpsv.cz/web/cz/analiza-neobsazenosti-volnych-pracovnich-mist-podle-profese>, zobrazeno 10. 7. 2020

³³ <https://www.mpsv.cz/web/cz/analiza-neobsazenosti-volnych-pracovnich-mist-podle-vzdelani>, zobrazeno 10. 7. 2020

³⁴ <https://www.pracevobci.cz/upload/studies/2/SPOT-Prace-jako-financi-a-existenčni-riziko.pdf>, zobrazeno 10. 7. 2020

nezaměstnaných osob s exekucí, což je přibližně 12 % ze všech dosažitelných uchazečů o zaměstnání.

„...Velký problém s umístěním je u uchazečů s exekucemi. Protože jednak oni mají nižší motivaci pracovat, a ti, kteří mají exekuci víc, to už všechno vidí jako beznadějný a v podstatě jakoby rezignují. Rezignují na legální zaměstnání...“³⁵

Akteři rovněž poukazovali na skutečnost, že exekuce může být u uchazeče o zaměstnání překážkou pro přijetí do pracovního poměru. V souvislosti s prováděním exekucí totiž vzniká zaměstnavateli řada povinností. Zaměstnavatel je například povinen komunikovat s exekutorským úřadem, odpovídá za správné určení pořadí exekučních srážek, za jejich správný a včasný výpočet a platbu, atd. V případě neplnění povinností hrozí zaměstnavateli sankce. Celá agenda zatěžuje především firmy, na jejichž zaměstnance jsou uvaleny vícečetné exekuce.

Další rizikovou skupinu uchazečů o zaměstnání, která vykazuje překážky pro vstup na trh práce, jsou rodiče (zejména pak matky) pečující o malé děti. Vzhledem k tomu, že je stále nedostatek pracovních pozic na zkrácený úvazek, situace těchto osob se příliš nezlepšila ani přes zmiňovaný nárůst nabídky volných pracovních míst v posledních několika letech. Velká část oslovených žen z domácností ohrožených sociálním vyloučením, které měly nezletilé děti, byla na rodičovské dovolené, další nepracovaly právě z důvodu péče o děti. Některé z nich však uvedly, že mají zkušenost s prací na několik hodin denně formou krátkodobých brigád se smlouvou i bez smlouvy – nejčastěji se jednalo o úklid. Většina z těchto respondentek vyjádřila zájem o legální zaměstnání na zkrácený pracovní úvazek zohledňující jejich potřebu pečovat o malé děti.

„...z těch obtížněji umístitelných uchazečů nesmíme zapomenout na maminky malých dětí. Většinou potřebují práci na zkrácený úvazek nebo na jednu směnu – na ranní, což tady u nás na Žďársku je opravdu problém.“³⁶

Ve výpovědích aktérů z oslovených institucí a organizací byly identifikovány ještě dvě skupiny osob, jež se hůře uplatňují na pracovním trhu. První jsou lidé se závislostí na alkoholu a jiných návykových látkách. U těchto osob navíc velmi často dochází ke kumulaci dalších problémů, jako je bezdomovectví nebo bydlení v azylovém zařízení a předluženost, které činí tyto osoby skutečně obtížně zaměstnatelné: *„...pro klienty, co mají problémy s návykovými látkami už opravdu je problém najít zaměstnavatele, který by je byl ochotný zaměstnat. Většina těchto zaměstnavatelů už negativní zkušenost má, buď nechodí vůbec, nebo pod vlivem, zaměstnavatel vidí všechna rizika s tím spojená, navíc jsou tu už všichni tzv. profláklí...“³⁷*. Druhou skupinu tvoří mladí lidé, kteří předčasně ukončili vzdělávání: *„...výrazně handicapovaní jsou mladí lidé, co nedokončí z nějakého důvodu studium a pokud jim je ještě pod osmnáct, tak to je velký problém. Ti jsou potom prakticky neumístitelní, protože zaměstnavatel je nechce, protože jim ještě není osmnáct...“³⁸*.

³⁵ Pracovník ÚP 2

³⁶ Pracovník ÚP 1

³⁷ Pracovník ÚP 1

³⁸ Pracovník ÚP 1

Na snižování nezaměstnanosti je zaměřena celá řada poradenských programů, rekvalifikací i projektů ESF a podpora nástroji aktivní politiky zaměstnanosti (dále také „APZ“). Nástroje APZ se zaměřují zejména na podporu rizikových skupin uchazečů – osoby dlouhodobě nezaměstnané, mladé lidi do 25 let, osoby starší 50 let a osoby se zdravotním znevýhodněním. Na území Kraje Vysočina je realizováno šest regionálních individuálních projektů. Jsou to projekty: „Záruky pro mladé“, „Práce bez bariér na Vysočině“, „Nová šance na Vysočině“, „Práce s rodinou na Vysočině“, „45 + na Vysočině“ a „Outplacement v Kraji Vysočina. Projekt „Nová šance na Vysočině“ řeší problematiku dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů a projekt „Práce s rodinou na Vysočině“ se zaměřuje na podporu uchazečů o zaměstnání pečujících o děti do 15 let věku. V rámci obou těchto projektů by mělo dojít k zařazení podpořených osob na společensky účelná pracovní místa³⁹.

V rámci Národních individuálních projektů probíhaly na Kontaktním pracovišti Úřadu práce ČR ve Žďáře nad Sázavou také rekvalifikační kurzy formou zabezpečovaných a zvolených rekvalifikací. Rekvalifikačních kurzů se v okrese Žďár nad Sázavou v roce 2019 zúčastnilo celkem 145 uchazečů a zájemců o zaměstnání. Do zvolené rekvalifikace bylo v roce 2019 zařazeno celkem 117 osob. Z nabídky zvolených rekvalifikací byl stabilně největší zájem o kurz Pracovník v sociálních službách, kurzy řidičského oprávnění a kurzy účetnictví. Ve srovnání s rokem 2018 došlo v roce 2019 k poklesu rekvalifikovaných osob o více než jednu třetinu. Trh práce ovlivňoval stabilní rozvoj české ekonomiky, což se projevilo v celkovém růstu volných pracovních míst a setrvalým poklesem podílu nezaměstnaných. Do rekvalifikace byly zařazovány pouze osoby s kumulací handicapů, které by se jinak bez rekvalifikace na volném trhu práce neuplatnily. Vliv na pokles rekvalifikovaných osob způsobila i nemožnost zařazovat uchazeče o zaměstnání do zabezpečovaných rekvalifikací z důvodu dlouhého trvání výběrového řízení na dodavatele⁴⁰.

Podle údajů poskytnutých krajskou pobočkou k 31. 5. 2020 vykonávalo ve Žďáře nad Sázavou veřejně prospěšné práce (dále také „VPP“) 54 osob a 64 osob bylo tímto způsobem zaměstnáno v rámci projektu Podpora zaměstnanosti dlouhodobě evidovaných uchazečů o zaměstnání (dále také „PDU“). U města k tomuto datu vykonávalo VPP 12 osob a 10 osob bylo takto zaměstnáno v rámci PDU. Veřejnou službu k 31. 5. 2020 vykonávaly 3 osoby, v roce 2019 to bylo 16 osob a v roce 2018 veřejnou službu vykonávalo 18 osob. Veřejně prospěšné práce v České republice představují v posledním období významný nástroj, díky němuž dlouhodobě nezaměstnané osoby a osoby s nízkou kvalifikací nacházejí uplatnění na pracovním trhu⁴¹. Ve Žďáře nad Sázavou dochází prostřednictvím VPP k zpřístupnění zaměstnání obyvatelům svobodáren a dalším osobám ohroženým sociálním vyloučením – především lidem bez domova a klientům azylových domů. Pozitivně lze hodnotit skutečnost, že lidé takto zaměstnaní by jinak získali pouze práci krátkodobou, prekérní nebo neformální, k čemuž v případě mnohých osob ze svobodáren docházelo. Respondenti vykonávající VPP u města nebo firmy Úsvit, o.p.s. vyjadřovali spokojenost se svým zaměstnáním, ať už z hlediska pracovního režimu, pracovní náplně, kolektivu nebo vedení. Někteří si však uvědomují, že práce v programu VPP je směrem k volnému pracovnímu trhu neposouvá, že jde vlastně o určitou formu chráněného místa, což však pro ně pochopitelně neznamená

³⁹ <https://www.uradprace.cz/web/cz/regionalni>, zobrazeno 10. 7. 2020

⁴⁰ https://www.uradprace.cz/documents/37855/920318/Rocni_VYK_2019.pdf/5e97dc19-456a-3e08-d2da-c5db9f9fe700, zobrazeno 10. 7. 2020

⁴¹ Trlifajová, L.; Büchlerová, D. & Szénássy, E. (2019). *Jak využít zkušenost s veřejně prospěšnými pracemi? Zaměstnání v obci jako nástroj pro podpory dlouhodobě nezaměstnaných lidí*. Praha: SPOT. Dostupné na: <https://www.pracevobci.cz/upload/studies/7/SPOT-Jak-vyuzit-zkusenost-s-VPP.pdf>

nevýhodu. Jako efektivní nástroj aktivní politiky zaměstnanosti by VPP měly přispět k prostupu na volný pracovní trh. Tomu by také mělo napomoci zapojení těchto osob do výše zmíněného projektu PDU v rámci kterého je poskytováno poradenství nejen v oblasti trhu práce, ale například i v problematice finanční gramotnosti. Dále je jim nabízena možnost rekvalifikace a různá podpůrná opatření (např. úhrada cestovného, hlídání dětí, stravného či lékařské prohlídky).

Zadluženost

Zadluženost je fenomén, jenž má na vznik a prohlubování sociálního vyloučení významný vliv. Dlouhodobě neřešená zadluženost, zvláště pak po uvalení exekuce, má často za následek rozhodnutí takto postižených osob pracovat mimo legální trh práce. Dluhy a exekuce patří mezi faktory snižující motivaci při hledání legálního zaměstnání. Neformální zaměstnání a pobírání sociálních dávek je pak z pohledu osob v exekuci výhodnější strategií. Zadluženost zaměstnanců bývá vnímána jako komplikace i ze strany zaměstnavatelů, kteří musí srážky ze mzdy na splácení řešit (viz kapitola Zaměstnanost). Zadluženost rovněž ovlivňuje i stabilitu bydlení. Splátka dluhu či exekuční srážka s sebou nesou propad ve finančním rozpočtu domácnosti, což může zapříčinit nezaplacení nájemného. Dluhy na nájemném pak mohou být příčinou ztráty standardního bydlení. Dluhy vůči obci zase představují překážku pro získání městského bytu.

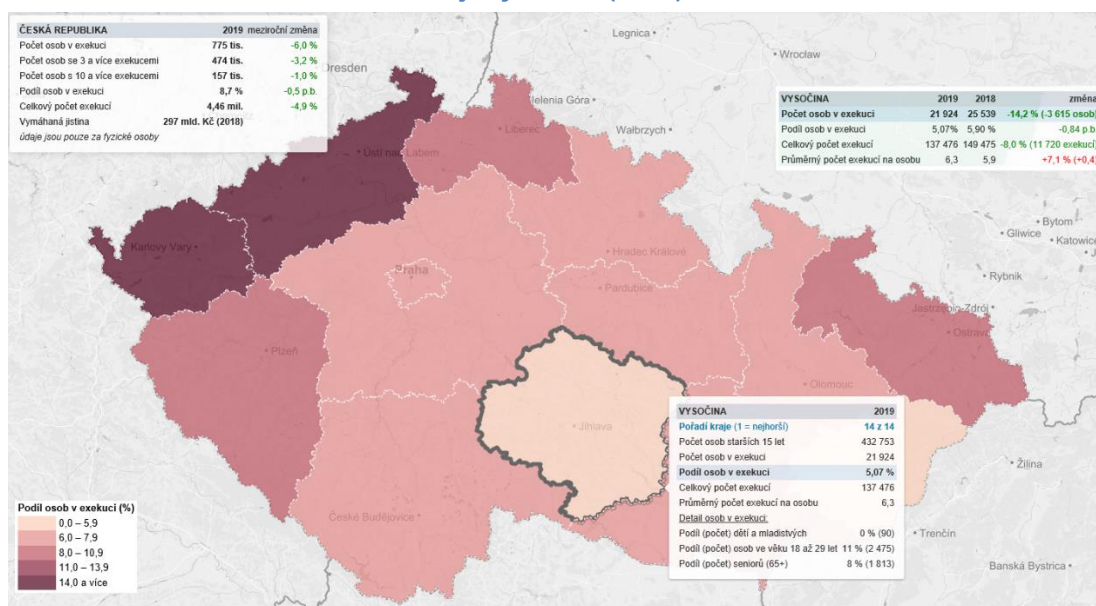
Vyšší náchylnost spadnout do dluhové pasti mají obyvatelé s nízkým stupněm dosaženého vzdělání, osoby s nízkými příjmy nebo nezaměstnaní, kteří jsou zároveň vystaveni většímu tlaku ze strany neetických poskytovatelů půjček. Problematika zadluženosti se týká všech skupin obyvatel Žďáru nad Sázavou. Rozhodně nesouvisí pouze s nižším sociálním statusem, etnicitou, nezaměstnaností, nebo dalšími indikátory sociálního vyloučení. Častou příčinou kumulace dluhů bývá opomenutí rizik, která mohou ovlivnit splácení. Dlužníci si nevytváří finanční rezervu, pro případ, že se jim v době splácení sníží příjem a podceňují též mimořádné výdaje. V rozhovorech bylo ze strany respondentů z organizací poskytujících sociální služby zdůrazňováno, že častou příčinou zadlužování je absence finanční gramotnosti. Mnoho lidí chce ihned naplnit svou potřebu vlastnit určitou věc nebo využít určité služby a zároveň jim chybí dovednost spočítat výši splátky, úrok či roční procentní sazbu nákladů. Respondenti zařadili mezi příčiny zadlužení následky neočekávaných životních situací (ztrátu zaměstnání, nemoc, invaliditu, rozvod či rozchod, úmrtí živitele rodiny) i následky neodpovědného jednání (půjčky na základě impulzivního rozhodnutí při nákupech, rizikové půjčky, opakované půjčky, umořování dluhů další půjčkou, nezaplacené pokuty, hazard). Někteří respondenti upozorňovali na dluhy seniorů, kteří si vzali půjčku pro své potomky nebo jim ručí. K zadlužování lidí v důchodovém věku v předchozích letech přispívaly také předváděcí akce. Všichni respondenti velmi negativně hodnotí nejrůznější reklamy nabízející půjčky.

Vývoj zadluženosti ve Žďáře nad Sázavou v posledních letech odpovídá trendu vývoje tohoto fenoménu v celé České republice. To znamená, že zadlužení obyvatel se zvyšovalo a rostl také počet osob v exekuci. Počet exekucí v posledním období narůstal i přes vysokou zaměstnanost, rekordně nízkou nezaměstnanost a růst mezd. Porovnání celorepublikových hodnot za roky 2018 a 2019 sice ukazuje zlepšení ve všech ukazatelích, celkový počet osob v exekuci v České republice však v roce 2019 překročil 775 000. V roce 2020 lze předpokládat, že opatření proti šíření koronaviru a ekonomické dopady související s epidemií budou negativně ovlivňovat vývoj zadluženosti, protože přibyly domácnosti potýkající se s problémem splácet závazky⁴². Schéma č. 5 ukazuje podíl osob v exekuci v Kraji Vysočina, jenž se hodnotou tohoto podílu řadí k nejméně postiženým krajům České republiky. V roce 2019 se exekuce v kraji týkala 5 % lidí nad patnáct let. Meziroční pokles počtu osob v exekuci

⁴² Viz např.: report z longitudinálního výzkumu PAQ Život během pandemie – ekonomické dopady a distanční vzdělávání, dostupné z <https://drive.google.com/file/d/1xiYSzGcptexPnACF3CiEVqMI3bfZwssm/view>

zde činil 14,2 % (-3 615 osob) a počet exekucí se snížil o 8 % (-11 720 exekucí). Celkový počet exekucí v Kraji Vysočina dosáhl v roce 2019 čísla 137 476⁴³.

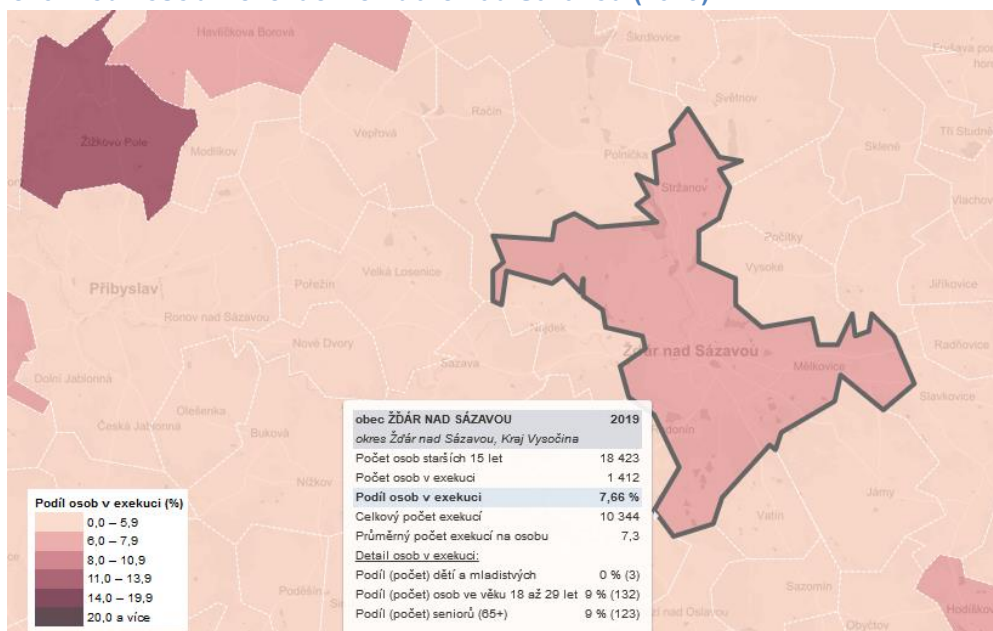
Schéma č. 5: Podíl osob v exekuci v Kraji Vysočina (2019)

Zdroj: Mapa exekucí

Podle údajů z Mapy exekucí⁴⁴ byl v roce 2019 ve Žďáře nad Sázavou podíl obyvatel v exekuci 7,66 %, což je zhruba o 1,04 p. b. méně, než činil celorepublikový průměr, jenž dosahoval hodnoty 8,70 %. V exekuci bylo 18 423 obyvatel města starších 15 let a celkový počet exekucí dosáhl čísla 10 344. Souhrnný přehled těchto údajů nabízí následující schéma.

Schéma č. 6: Podíl osob v exekuci ve Žďáře nad Sázavou (2019)

Zdroj: Mapa exekucí

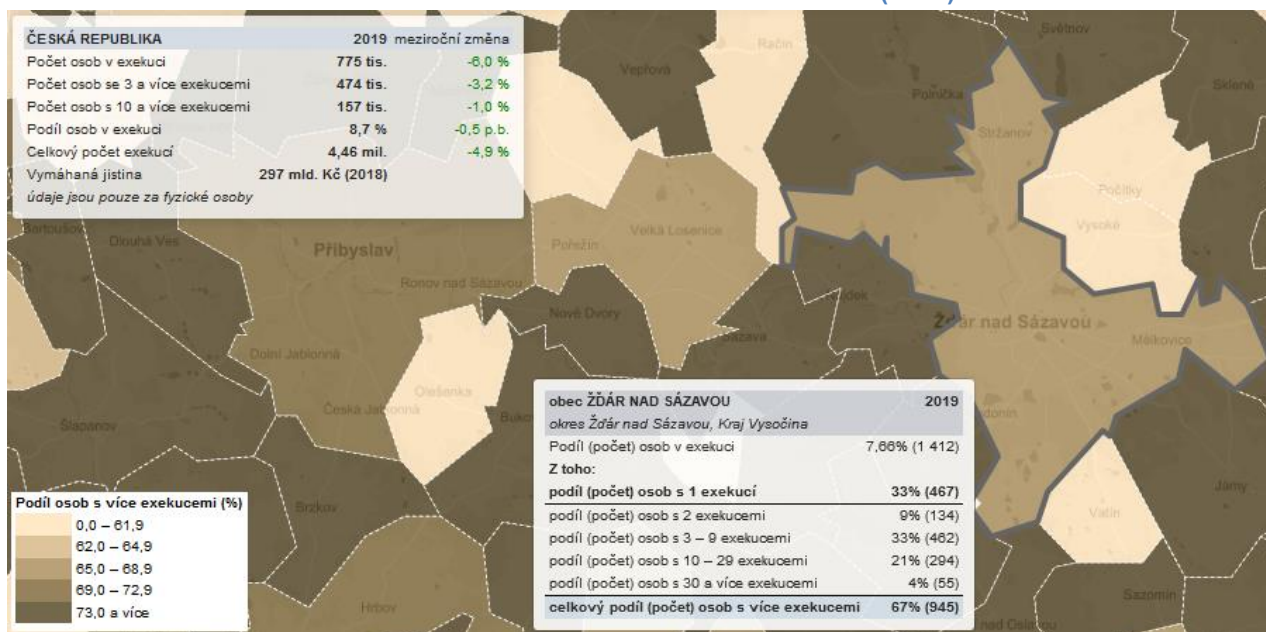
⁴³ <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>, zobrazeno 8. 7 2020

⁴⁴ <http://mapaexekuci.cz/>, zobrazeno 8. 7. 2020

Od roku 2017 lze ve Žďáře nad Sázavou sledovat nárůst několika ukazatelů zadluženosti. Absolutní počet osob v exekuci se mezi roky 2017 a 2019 zvýšil o 189 osob, což činí nárůst o 13,4 %. Došlo rovněž k nárůstu podílu osob v exekuci o 1,02 p.b. (z 6,64 % na 7,66 %). Celkový počet exekucí se zvýšil o 34,25 % (3 543 exekucí). Další hodnotou, která se zvýšila, je průměrný počet exekucí na osobu, jež vzrostla o 1,7 p.b. (z 5,6 na 7,3).

V roce 2019 činil podíl obyvatel s více exekucemi⁴⁵ ve Žďáře nad Sázavou 67 % ze všech osob v exekuci (945 z 1 412 osob). Podíl osob s 10 a více exekucemi dosáhl 25 % (349 osob). V porovnání s rokem 2017 došlo ke snížení podílu obyvatel s více exekucemi o 2 %, v absolutních číslech ale jejich počet vzrostl z 846 na 945 osob. Za sledované období se zvýšil podíl obyvatel s 10 a více exekucemi. V roce 2017 byl tento podíl 19 % (230 osob) a v roce 2019 to již bylo 25 % (349 osob) z celkového počtu obyvatel v exekuci. Kumulace exekucí je považována za nejzávažnější problém. Se zvyšováním počtu osob s deseti a více exekucemi se zvětšuje skupina lidí, kteří se dostali do prakticky neřešitelné životní situace. Když má člověk několik exekucí, tak často rezignuje, protože má jen malou naději se z dluhů vymanit. Podrobnější údaje o počtu vícečetných exekucí ve městě obsahuje schéma níže.

Schéma č. 7: Počet osob s více exekucemi ve Žďáře nad Sázavou (2019)

Zdroj: Mapa exekucí

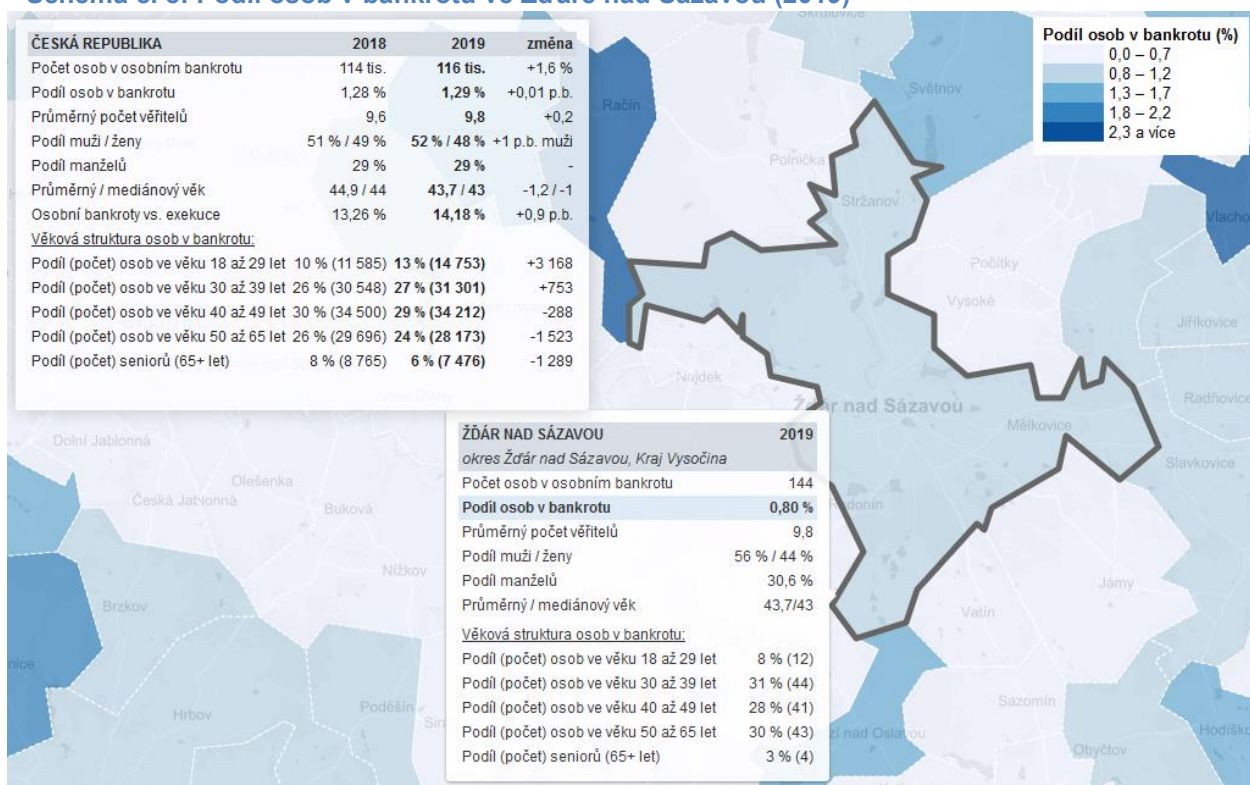
V osobním bankrotu se v Kraji Vysočina v roce 2019 nacházelo 4 026 lidí. Podíl osob v bankrotu byl 0,93 %, což je zhruba o 0,36 p. b. méně, než činil celorepublikový průměr, jenž dosahoval hodnoty 1,29 %. Podíl lidí v osobním bankrotu byl v Kraji Vysočina třetí nejnižší ve srovnání všech krajů, nižší podíl měly pouze Praha (0,64 %) a Zlínský kraj (0,92 %). Průměrnému dlužníkovi v osobním bankrotu z Kraje Vysočina bylo 43,8 let a měl jedenáct věřitelů. Počty mužů a žen v bankrotu byly napříč všemi kraji poměrně vyrovnané. V Kraji Vysočina podíl mužů převyšoval podíl žen (54 % vs. 46 %). Necelá třetina (30,3 %) ze všech lidí v osobním bankrotu byli manželé.

⁴⁵ Jedná se o obyvatele Žďáru nad Sázavou, kteří v roce 2019 měli 2 a více exekucí, těchto osob bylo 945. V tomto počtu je zahrnuta i skupina obyvatel, kteří měli 10 a více exekucí, těch bylo 349 (tj. 37 % ze všech osob, které měly 2 a více exekucí a 25 % z celkového počtu osob s 1 a více exekucí).

Vzhledem k vysokému počtu osob v dluhové pasti je velmi důležitým ukazatelem poměr počtu osob v osobním bankrotu k počtu osob v exekuci v daném kraji. Tento poměr činil v roce 2019 v Kraji Vysočina 15,76 %. Nejvyšší poměr bankrotů vůči exekucím byl v Královéhradeckém kraji, kde tvořil 20,10 % z počtu exekucí – tzn., že každý pátý člověk v exekuci byl v osobním bankrotu. Naopak nejnižší poměr bankrotů vůči exekucím byl v Praze, kde dosahoval pouze 8,14 %. Osobní bankrot představuje pro dlužníky cestu z dluhové pasti. Na rozdíl od běžící exekuce se zastavuje růst pohledávek. Když se lidé během procesu oddlužení snaží, smaže se jim po pěti letech zbytek dluhů. Naopak v exekuci dluhy dál narůstají o úroky z prodlení nebo třeba o náklady na vymáhání.

Podle údajů z Mapy bankrotů⁴⁶ většina hodnot za Žďár nad Sázavou koresponduje s hodnotami dosaženými v Kraji Vysočina. Podíl osob v bankrotu zde byl 0,80 %. Věk průměrného dlužníka v osobním bankrotu činil necelých 43,7 let a průměrný počet věřitelů dosahoval téměř čísla 10. Podobné to bylo i s podílem mužů a žen a podílem manželů v celkovém počtu osob v bankrotu. Souhrnný přehled údajů za pověřenou obec Žďár nad Sázavou nabízí schémata č. 8 a č. 9.

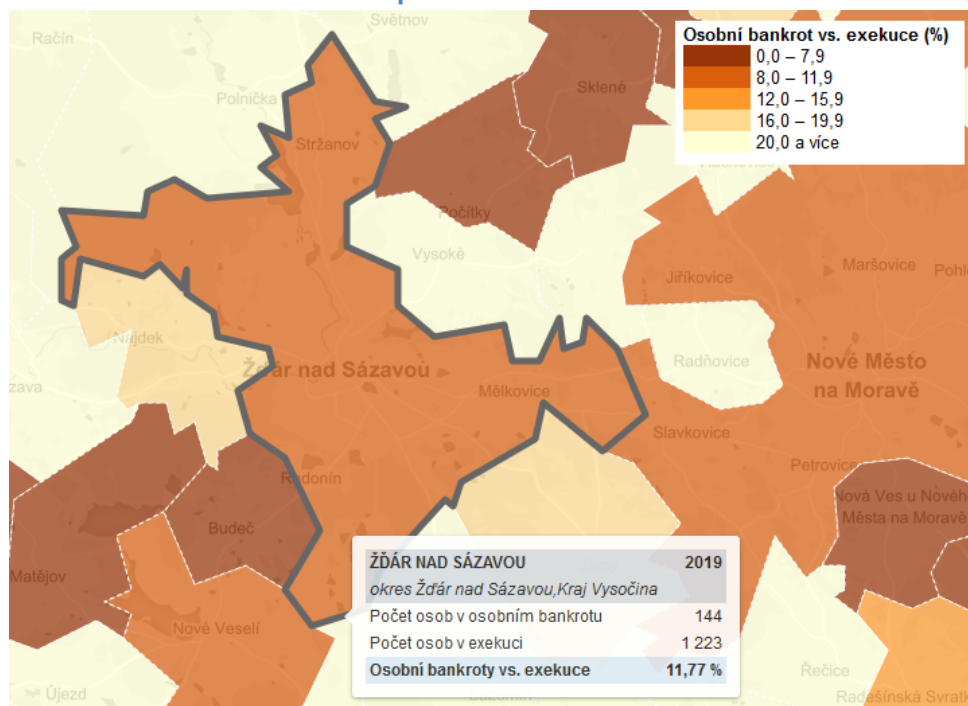
Schéma č. 8: Podíl osob v bankrotu ve Žďáře nad Sázavou (2019)

Zdroj: Mapa bankrotů

⁴⁶<http://mapabankrotu.cz/>, zobrazeno 8. 7. 2020

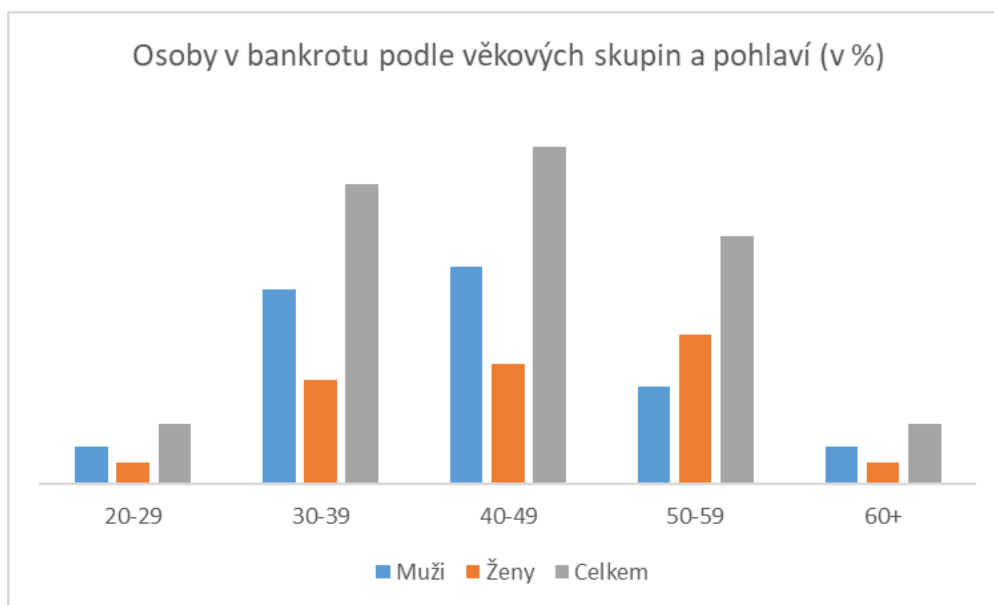
Schéma č. 9: Počet osob v bankrotu vs. počet osob v exekuci ve Žďáře nad Sázavou (2019)

Zdroj: Mapa bankrotů

Analýza údajů o osobách, jež byly v bankrotu k 31. 12. 2018, přináší základní informace o této skupině zadlužených obyvatel Žďáru nad Sázavou. Z celkového počtu 134 osob s povoleným oddlužením představovali muži 58,2 % (78 osob) a ženy 41,8 % (56 osob). Jak je patrné v následujícím grafu, nejpočetnější věkovou skupinu mezi osobami v bankrotu tvořili lidé, kterým bylo 40 – 49 let, po nich následovali třicátníci a padesátníci. Nejmladší věková kategorie dvacátníků a lidé spadající do nejstarší skupiny (60 let a více) byli zastoupeni nejméně, jejich podíl na celkovém počtu osob v bankrotu činil shodně 6%.

Graf č. 4: Osoby v bankrotu podle věkových skupin a pohlaví ve Žďáře nad Sázavou (prosinec 2018)

Zdroj dat: insolvenční rejstřík

Vzhledem k počtu osob v exekuci nepředstavují počty osob v bankrotu stále nijak vysoká čísla. Novela insolvenčního zákona, kterou poslanci přijali počátkem roku 2019 a která je účinná od června 2019, by měla umožnit vstup mnohem většího počtu dlužníků do procesu oddlužení. Osobní bankrot bude umožněn všem, kteří zvládnou měsíčně splácet zhruba 2 200,- korun (u společného oddlužení manželů to bude přibližně 3 300,- korun). Což opět nebudou lidé s nejnižšími příjmy (lidé s více dětmi, kteří pobírají minimální mzdu, část starobních důchodců a další osoby s nízkými nebo žádnými příjmy). Ti totiž potřebné minimum dohromady nedají a osobní bankrot jim povolen nebude. Právě na tuto skupinu lidí pamatovala senátní verze novely, kterou ovšem poslanci nepodpořili.⁴⁷

Podle oslovených aktérů vyjde při práci s klienty obvykle až postupně najevo, že mají celé spektrum závazků. Nejčastěji mají dluhy vůči telefonním operátorům, bankám, poskytovatelům nebankovních úvěrů, zdravotním pojišťovnám, ale také vůči distributorům energií nebo dodavatelům televizního signálu a internetu. Časté jsou dluhy na výživném a dluhy u obce, a to zejména za nájemné, za nezaplacené poplatky za odvoz komunálního odpadu nebo za pokuty z přestupkových řízení.

Z údajů poskytnutých Odborem finančním Městského úřadu Žďár nad Sázavou vyplývá, že k 31. 12. 2019 dlužná pohledávka na nájemném a službách s nájmem bytu spojených činila 2 408 000,- Kč. Finanční odbor evidoval 147 dlužících nájemců. V tomto počtu dlužníků jsou zahrnuti jak stávající nájemci (s platnou nájemní smlouvou), tak dlužníci, u kterých již došlo k ukončení nájemního vztahu s městem jako pronajímatelem, ale dosud z jejich strany nedošlo k úhradě dluhu na nájemném. Dlužné nájemné je po nich i nadále vymáháno, popř. je hrazeno na základě uzavřených dohod o splátkách. Celková dlužná částka za poplatky za komunální odpad k 31. 12. 2019 činila 1 997 000,- Kč. Nedoplatky za komunální odpad byly evidovány u 434 dlužníků. Nedoplatky za poplatek za psa činily k témuž datu 37 350,- Kč, v tomto případě šlo o 19 dlužníků.

Odborem majetkoprávními byly poskytnuty údaje o dlužích na nájemném v městských bytech spravovaných realitními kancelářemi Investservis a Pamex. Dlužná částka za nájemné za byty pod správou společnosti Investservis, pod níž spadají i bytové jednotky v budovách svobodáren, dosahovala k 31. 5. 2020 výše 2 535 000,- Kč. Správce k tomuto datu evidoval 86 dlužníků. Podle odhadu zástupců odboru a realitní kanceláře Investservis zhruba čtvrtina z nich dluží za nájemné za bytové jednotky ve svobodárně č. 6, která je identifikovaná jako objekt s vyšší koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením. Převážná většina těchto dlužníků však již v bytech nebydlí a dlužná částka je po nich exekučně vymáhána. Dlužná částka v případě bytových jednotek spravovaných společnostmi Pamex k témuž datu činila 135 000,- Kč, evidováno bylo 18 dlužníků.

Postup při zjištění nedoplatku na nájmu v městských bytech byl popsán pracovníci odboru majetkoprávního: „*nájemci je zaslána upomínka, následující měsíc v případě, že nájemce nereaguje, zasíláme druhou upomínku, pokud nereaguje nájemce ani na druhou upomínku, tak jakmile jsou prokázány tři dlužní měsíce, dáváme Radě města návrh na výpověď nájmu bytu. Každý měsíc probíhá schůzka pracovnice odboru majetkoprávního se zástupci správcovských společností, kde jsou projednávány případy dlužníků. V případech, kdy Rada*

⁴⁷ viz <https://www.clovekvitsni.cz/snazsi-oddluzeni-ano-ale-5601gp> nebo <https://www.respekt.cz/politika/insolvenzni-novela-je-dobry-krok-ale-pro-nejchudsi-znamenazhorzeni-situace> nebo <https://www.penize.cz/osobni-bankrot/406649-nova-mapa-ukazuje-jak-cesi-bankrotuji-varuje-i-pred-smejdy>, zobrazeno 30. 5. 2019

města schválí podání výpovědi, tak se výpověď zašle nájemci. Pokud nájemce nereaguje, tak se čeká, až projde žaloba u soudu a podle rozhodnutí soudu, (zatím to vždy dopadlo tak, že soud potvrdil žalobu), pak dojde k předání podkladů exekutorovi a k žádosti o provedení exekučního vyklizení“ (zkráceno, pozn. autora).

Mezi opatření využívaná proti hrozící ztrátě bydlení z důvodu neplacení nájemného patří splátkové kalendáře. Ve Žďáře nad Sázavou se v případě městských bytů splátkové kalendáře uzavírají pouze u dlužníků s nájemní smlouvou na dobu neurčitou. Podle výpovědi pracovnice odboru majetkoprávního se postupuje takto: „...když nájemci, který bydlí v nájemním bytě s nájemní smlouvou na dobu neurčitou, to zdůrazňuji, vznikne nedoplatek, má možnost sepsat splátkový kalendář. Může si splátky rozložit až po dobu dvanácti měsíců, ale v té lhůtě dvanácti měsíců s ním nebude uzavřen jiný splátkový kalendář a on by měl v těch dvanácti měsících tu dlužnou částku celou zaplatit. Pokud má nájemní smlouvu na dobu určitou, což je na dva měsíce, neuzavíráme splátkový kalendář, musí zaplatit do doby, kdy mu končí nájem bytu“ (zkráceno, pozn. autora). V roce 2019 bylo s dlužícími nájemníky městských bytů uzavřeno pět splátkových kalendářů, na počátku roku 2020 byly sjednány dva splátkové kalendáře.

Dalším funkčním nástrojem prevence ztráty bydlení z důvodu dluhů na nájemném může být dobře nastavená pravidelná spolupráce správy bytového fondu (bytový/majetkový/majetkoprávní nebo ekonomický odbor městského úřadu v součinnosti se správcem bytového fondu), sociálního odboru a terénních sociálních pracovníků působících v konkrétních lokalitách. Cílem jejich spolupráce by měla být identifikace ohrožení bytovou nouzí či stav bytové nouze a poskytnutí odborné pomoci. Včasným řešením situace nájemce – klienta by mohlo být zamezeno vzniku dluhů a s nimi spojené hrozby ztráty bydlení. Ve Žďáře nad Sázavou taková spolupráce mezi příslušnými aktéry nefunguje i přesto, že město deklarovalo snahu řešit problematiku bydlení ve městě a v současné době jsou zde realizovány projekty zaměřené právě na podporu při řešení problémů s bydlením.

Respondenti z řad sociálních pracovníků organizací poskytujících sociální služby považují zadluženost u osob, s nimiž spolupracují, za velký problém, přičemž dodávají, že mnozí klienti s nimi své dluhy v rámci zakázky neřeší včas. Dále se tyto respondenti shodují v tom, že právě dluhy a exekuce mají významný podíl na propadu osob a rodin do sociálního vyloučení. Zadluženost je podle nich rovněž jednou z příčin krizových situací v mnoha domácnostech klientů (rozpad rodiny, ztráta bydlení, náchylnost ke zvýšené konzumaci návykových látek).

„...Určitě jsou dluhy veliký problém. Téměř všichni mají nějaké exekuce, ne jednu, ale několik exekucí. Problémem jsou tyhle nebankovní půjčky a takový, že oni jim tam půjčí, co chtějí, ale pak to nemůžou splácet. Půjčku splatí půjčkou, jako dostávají se do toho začarovaného kruhu...“⁴⁸

Podle výpovědí respondentů vnímá nezanedbatelná část klientů, kteří patří mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením, dluhy jako součást každodenní reality – půjčky i nutné umořování alespoň některých dluhů jsou v rámci širokých rodinných a jiných neformálních vazeb běžnou věcí. Pracovníci organizací poskytujících sociální služby v rámci poradenství vysvětlují klientům, že aktivní přístup je při řešení zadluženosti důležitý, mimo jiné i proto, že

⁴⁸ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 4

dluhy velmi úzce souvisí s mnoha dalšími problémy. Z rozhovorů však vyplynulo, že v poslední době je dluhová problematika aktuální pro většinu oslovených poskytovatelů sociálních služeb ve městě bez ohledu na jejich primární cílové skupiny. Zvýšenou poptávku po řešení předluženosti ze strany klientů zaznamenalo například Kontaktní a poradenské centrum v oblasti drogové problematiky Spektrum zaměřené na práci s uživateli návykových látek nebo nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Předluženost a exekuce jsou pak řešeny prostřednictvím poradenství, kdy jsou klientům poskytnuty veškeré potřebné informace a kontakty na odbornou pomoc. Sociální pracovníci většiny organizací jsou schopni provádět přípravné práce (zmapování dluhů a zajištění potřebné dokumentace) a poskytnout klientům doprovod do poradny.

Pokud klienti sociálních služeb potřebují odborné poradenství zaměřené na problematiku dluhů nebo exekucí, jsou odkazováni do Občanské poradny ve Žďáře nad Sázavou nebo do dluhových poraden v dalších městech regionu. Respondenti hojně zmiňovali spolupráci s Občanskou poradnou v Novém Městě na Moravě, kterou realizuje Portimo, o.p.s. Tato poradna je totiž akreditovanou organizací ke zpracování a podání insolvenčního návrhu. Ze stejného důvodu někteří sociální pracovníci spolupracují i s Občanskou poradnou Jihlava, která navíc realizuje také vzdělávání v této problematice. Někteří poskytovatelé sociálních služeb zajišťují podle možností pro své klienty i služby právníků, příkladem může být opět Kontaktní a poradenské centrum Spektrum, jež na bezplatné právní služby v oblasti dluhů dosáhne díky externímu právníkovi financovanému z projektu. Občanská poradna Žďár nad Sázavou byla respondenty hodnocena jako dobře fungující pro klienty, kteří mají dostatečné kompetence a motivaci spolupracovat na řešení své situace. Není však připravena na práci s klienty s chybějícími kompetencemi, omezenou schopností komunikace s úřady a institucemi z důvodu nízkého vzdělání a sociálního statusu, nedostatečnými informacemi a sníženou mírou důvěry v instituce. V době realizace výzkumu již měla Občanská poradna Žďár nad Sázavou podanou žádost o akreditaci pro poskytování služeb v oblasti oddlužení na Ministerstvu spravedlnosti ČR. Lze tedy doporučit, aby po získání akreditace byly na tuto skutečnost neprodleně upozorněni poskytovatelé sociálních služeb ve městě, kteří mohou předat potřebné informace svým klientům a případně jim poskytnout doprovod k návštěvě poradny.

Zdraví

Základní koncepční dokument pro oblast zdraví a zdravotnictví pro město Žďár nad Sázavou představuje Strategický plán rozvoje zdravotnictví Kraje Vysočina schválený Radou Kraje v roce 2019. Tento dokument navazuje na Zdravotní plán Kraje Vysočina z roku 2007.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ukládá od 1. 4. 2012 kraji odpovědnost za organizaci a zajištění lékařské pohotovostní služby, lékárenské pohotovostní služby a pohotovostní služby v oboru zubní lékařství. Lékařskou pohotovostní službou se rozumí ambulantní péče poskytovaná pacientům v případech náhlé změny zdravotního stavu nebo zhoršení průběhu onemocnění. Lékařská pohotovostní služba je zajišťována v nemocnicích zřízených Krajem Vysočina. V případě Žďáru nad Sázavou je to Nemocnice Nové Město na Moravě, p.o., kde jsou zajišťovány pohotovostní služby pro dospělé i pro děti a dorost. Obě ordinace pohotovostní služby se nachází v areálu nemocnice. Ordinační hodiny jsou ve všedních dnech od 15:00 do 20:00 hodin (pro děti od 15:30 do 7:00), o víkendech a svátcích od 9:00 do 20:00 hodin (pro děti od 8:00 do 20:00). Zubní pohotovostní služba je na Žďársku poskytována v ambulancích jednotlivých sloužících lékařů podle rozpisu dostupného např. na webových stránkách Nemocnice Nové Město nebo Polikliniky Žďár nad Sázavou⁴⁹. Lékařská pohotovostní služba je o víkendech a o svátcích poskytována také na Poliklinice Žďár nad Sázavou, v ordinačních hodinách od 8:00 do 20:00.

Zdravotnická záchranná služba kraje Vysočina (dále také „ZZS KV“) vznikla 1. 7. 2004. Výjezdová základna ZZS KV pro oblast Žďárska je ve Žďáře nad Sázavou, kde službu zajišťuje výjezdová skupina rychlé lékařské pomoci (lékař, záchranář, řidič – záchranář).

Národní registr poskytovatelů zdravotních služeb (dále také „NRPZS“) uvádí, že ve městě je 117 subjektů poskytujících tyto služby⁵⁰. Ve Žďáře nad Sázavou zajišťuje podle přehledu NRPZS primární zdravotní péči okolo 45 poskytovatelů – konkrétně jde o 18 ordinací všeobecného praktického lékařství, 5 ordinací praktického lékařství pro děti a dorost, 18 ordinací zubních lékařů a 4 ordinace gynekologů. Vedle poskytovatelů zajišťujících základní péči, jsou ve městě zastoupeny i odborné ordinace – například chirurgie, ortopedie, kardiologie, neurologie, endokrinologie a urologie. Dle přehledu NRPZS je ve Žďáře nad Sázavou 5 poskytovatelů lékárenské péče. Protialkoholní záchytná stanice, která je jediným takovým zařízením v kraji Vysočina, se nachází v Jihlavě. V roce 2019 byly pro záchytnou stanici vybudovány nové prostory v areálu jihlavské nemocnice.

Podle zprávy „Personální kapacity v českém zdravotnictví v r. 2017“ publikované Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR (dále také „ÚZIS ČR“) připadalo v roce 2016 v Kraji Vysočina na 1 úvazek lékaře ve všech segmentech péče 297 obyvatel. Za celou Českou republiku to bylo 252 obyvatel na 1 úvazek lékaře. Co se týče úvazků přepočtených na 1 000 obyvatel, dosahovala výše úvazku lékaře v Kraji Vysočina hodnoty 1,65. V případě celé České republiky měla výše úvazku hodnotu 3,97⁵¹. Autoři studie „Regionální rozdíly v dostupnosti

⁴⁹ <https://www.nm.cz/pohotovost-stomatologicka> nebo <https://www.poliklinikazr.cz/page.aspx?IDPage=2>, zobrazeno 13. 7. 2020

⁵⁰ <https://nrpzs.uzis.cz/index.php?q=&kraj=&okres=&obec=%C5%BD%C4%8F%C3%A1r+nad+S%C3%A1zavou&ulice=&obvod=&obor=&forma=&druh=¢rum=&pg=vyhledavani-poskytovatele--pro-verejnost&token=4882243e120dc1728ddd5da663b9771475164945995c16b40a82ffe4ca55cae6>, zobrazeno 13. 7. 2020

⁵¹ https://www.uzis.cz/sites/default/files/knihovna/nzis_rep_2018_E01_Personalni_kapacity_2017.pdf, zobrazeno 13. 7. 2020

zdravotních služeb v Česku⁵² však upozorňují na skutečnost, že samotný údaj o počtu poskytovatelů zdravotnických služeb či o počtu úvazků, respektive vztažení jejich počtu na určitý počet obyvatel daného regionu, není z hlediska míry dostupnosti zdravotní péče rozhodující, neboť neodráží množství dalších faktorů. K těm nejdůležitějším patří charakter regionu a věková struktura lékařů i obyvatelstva – potenciálních pacientů v regionu.

Věková struktura lékařů není příznivá v celé České republice. Dle údajů z poslední zveřejněné Zdravotnické ročenky Kraje Vysočina z roku 2013⁵³ skupina lékařů ve věku 50 - 64 let zaujímal 40 % z celkového počtu úvazků. Tato nerovnoměrnost je hrozbou především s ohledem na budoucí vývoj, přičemž dostupnost zdravotní péče může být ohrožena už v krátkodobém horizontu. Generace mladších lékařů není natolik početně silná, aby je byla schopna dostatečně nahradit. V regionálním pohledu je věková struktura poskytovatelů zdravotních služeb velmi důležitá, jelikož odchod jednoho lékaře do důchodu může značně ovlivnit celkovou dostupnost poskytovaných služeb.

Se stárnutím obyvatelstva dochází k přesunu silných populačních ročníků do vyšších věkových kategorií a tím se zvyšuje počet „kontaktně náročnějších“⁵⁴ skupin pacientů. Lze předpokládat, že regiony, které mají výrazně starší obyvatelstvo, budou potenciálně poptávat více kontaktů s lékařem než regiony s mladší strukturou obyvatel. Existuje ještě celá řada dalších faktorů ovlivňujících dostupnost zdravotní péče, které nelze přímo kvantifikovat, jako je třeba osobní volba lékaře, kolik bude mít registrovaných pacientů. Ministerstvo zdravotnictví České republiky zveřejnilo „Typologii regionů dle dostupnosti stomatologické péče“⁵⁵. Do těchto oblastí je pak možné prioritně směřovat dotace z Programu na podporu zubních lékařů v oblastech s omezenou dostupností zdravotních služeb. Žďár nad Sázavou se v dokumentu objevil jako region s více zhoršenou dostupností stomatologické péče. Díky dotacím byla ve městě zajištěna péče dvou nových zubních lékařů.

Všichni dotázaní aktéři se shodli v tom, že ve městě není pro jejich klienty dobře dostupná základní stomatologická péče. Z rozhovorů bylo zřejmé, že problém s dostupností stomatologické péče se týká i většinové populace. Na nedostupnost stomatologické péče upozorňovali v rozhovorech sami respondenti z řad osob ohrožených sociálním vyloučením.

„...velký problém tady zažíváme u stomatologů, že ona tam nastoupila jedna generace a že se to obměnilo najednou. Takže třeba devět stomatologů z třinácti už je v důchodovém věku. Zhruba čtyři tisíce lidí tady jsou v současné době bez stomatologa...“⁵⁶

Jak již bylo uvedeno, dostupnost zdravotní péče souvisí rovněž s věkovou strukturou lékařů. Praktické lékařství pro děti a dorost patří mezi odbornosti s vůbec nejstarší populací lékařů. Průměrný věk lékařů se na začátku roku 2017 pohyboval v České republice nad hranicí 57 let.

⁵²https://www.researchgate.net/publication/321097784_Regionalni_rozdily_v_dostupnosti_zdravotnich_sluzeb_v_Cesku_na_prikladu_vseobecneho_praktickeho_lekarstvi_Regional_differences_in_the_availability_of_health_services_in_Czechia_on_the_example_of_gener, zobrazeno 13. 7. 2020

⁵³ <https://www.uzis.cz/sites/default/files/knihovna/rocvys2013.pdf>, 13. 7. 2020

⁵⁴Věk (i pohlaví) představují významný faktor v otázce přímého styku pacienta s lékařem, tj. počtu kontaktů, který s věkem pacienta obvykle narůstá.

⁵⁵ http://www.mzcr.cz/Odbornik/dokumenty/program-na-podporu-zubnich-lekaru-v-oblastech-s-omezenou-dostupnosti-zdravotnich_15523_3521_3.html, zobrazeno 13. 7. 2020

⁵⁶ Pracovník sociálního odboru

Kraj Vysočina patří k regionům, kterých se tento problém bude nejvíce týkat⁵⁷. Podle výpovědí aktérů i respondentů z cílové skupiny jsou pediatři, ochotní přijímat pacienty z řad osob ohrožených sociálním vyloučením, v předdůchodovém věku. Ukončení činnosti ordinace odchodem lékaře do důchodu by pro tuto část obyvatel Žďáru nad Sázavou znamenalo rapidní zhoršení dostupnosti zdravotní péče.

Na zvýšení zdravotní gramotnosti, zlepšení primární prevence ale i na podporu mediace mezi sociálním vyloučením ohroženými lidmi a zdravotními službami je zaměřen projekt Státního zdravotního ústavu „Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením“⁵⁸. V kraji Vysočina bylo v roce 2018 zřízeno jedno ze 14 regionálních center podpory zdraví (dále také „RCPZ“), kde působí koordinátorka a 3 mediátorky podpory zdraví. Úkolem RCPZ je propojit klíčové partnery v této oblasti a na základě jejich znalostí a zkušeností z praxe vytvořit intervenční preventivní programy, které budou vycházet z potřeb regionu. V rámci projektu jsou proškolení mediátoři podpory zdraví, kteří mají klíčovou úlohu při poskytování poradenství a mediace mezi sociálně vyloučenými nebo chudobou ohroženými osobami a poskytovateli zdravotních služeb. Mediátoři pracují přímo s jednotlivci nebo rodinami - reagují na jejich aktuální potřeby poskytováním individuálního poradenství, ale zaměřují se také na osvětu a zvyšování zdravotní gramotnosti, k čemuž by měly napomoci výše zmíněné preventivní programy, jež bude postupně zpracovávat RCPZ.

Ve Žďáře nad Sázavou působí mediátorka podpory zdraví (dále také „mediátorka“) od podzimu roku 2019. Mediátorka již absolvovala potřebný kurz a plně zahájila svou činnost v rozsahu 0,5 úvazku. Vzhledem k tomu, že má vazbu k cílové skupině a rovněž je v kontaktu s terénními sociálními pracovníky, nebylo pro ni problémem získání důvěry ani mapování potřeb. V terénu se na mediátorku lidé obraceli s žádostmi o doprovod do zdravotnických zařízení, kde pomáhá při komunikaci pacienta s lékaři a dalším personálem. Lidé s ní rovněž řeší správné užívání předepsaných léků a dodržování doporučeného postupu léčby. Na jaře roku 2020 začala mediátorka realizovat pohybové aktivity pro ženy v místní Orlovně, jež však musely být z důvodu mimořádných opatření vyhlášených v nouzovém stavu přerušeny. Mediátorka plánuje tyto aktivity znovu obnovit a rozšířit možnost volnočasového sportování i pro muže, kterým by mohly být zajištěny kurzy boxování pod vedením lektora. Ve spolupráci s krajskou koordinátorkou dále připravuje osvětové programy na aktuální témata. Přínos tohoto projektu pro město Žďár nad Sázavou lze spatřovat nejen v oblasti podpory zdraví cílové skupiny, ale také v tom, že by pracovníci organizací poskytujících sociální služby díky součinnosti s RCPZ získali pomoc při řešení zakázek, jež se týkají zdravotní problematiky.

Z výpovědí aktérů vyplynulo, že se při práci s klienty často potýkají s nedostupností psychiatrické péče. Tento problém byl zdůrazňován v souvislosti se všemi cílovými skupinami klientů, od dětí a dospívajících až po osoby závislé na návykových látkách. Podle přehledu NRPZS je ve Žďáře nad Sázavou pouze jeden poskytovatel provozující psychiatrické zařízení. V regionu se nachází Psychiatrická nemocnice v Jihlavě a v Havlíčkově Brodě, dětská psychiatrická nemocnice je ve Velké Bíteši. Od srpna roku 2018 funguje v Havlíčkově Brodě Centrum duševního zdraví, které poskytuje sociální a zdravotní služby lidem s vážným duševním onemocněním. Ve Žďáře nad Sázavou poskytuje sociální služby pro osoby

⁵⁷ <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/veda-a-vyzkum/vybrane-projekty/hodnoceni-a-modelovani-dostupnosti-primarni-zdravotni-pece-jako-klivoveho-aspektu-zdravotni-pece-v-cr/projekce-lekari-pzp.pdf>, zobrazeno 13. 7. 2020

⁵⁸ https://www.esfcr.cz/detail-clanku/-/asset_publisher/BBFAoaudKGfE/content/efektivni-podpora-zdravi-osob-ohrozenych-chudobou-a-socialnim-vyloucenim?inheritRedirect=false, zobrazeno 23. 5. 2019

s chronickým duševním onemocněním Klub v 9 - centrum služeb pro podporu duševního zdraví Žďár nad Sázavou. Situace v dostupnosti péče psychologů je o něco příznivější. Ve městě funguje několik ordinací psychologů. Působí zde i Psychocentrum – manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina, p. o., jež nabízí služby odborného psychologického poradenství a krizovou intervenci. Pomoc psychologa nabízí v rámci svých programů řada poskytovatelů sociálních služeb, případně jsou schopni klientům zprostředkovat kontakt s psychologem jiného pracoviště.

Dostupnost zdravotní péče záleží také na finanční situaci pacientů, která souvisí i s dalším faktorem, jímž je zajištění veřejné nebo individuální dopravy do zdravotnického zařízení. Dojezd za lékařem se v případě obyvatel Žďáru nad Sázavou týká především stomatologické pohotovosti. Z výpovědí respondentů se zkušenostmi z přímé sociální práce s klienty zaznívalo, že zdraví osob ohrožených sociálním vyloučením do velké míry ovlivňuje jejich životní styl (špatné stravovací návyky, nedostatečná pohybová aktivita, zvýšená míra užívání nikotinu, alkoholu a dalších návykových látek, výhradně pasivní formy odpočinku, atd.), nastavení osobního žebříčku hodnot i horší ekonomický status. Všechny zmíněné faktory se zpravidla týkají všech členů rodiny a přenášejí se tak v dalších generacích. V této souvislosti mnozí respondenti upozorňovali na konzumaci tabáku a marihuany dětmi.

Bariéry v dostupnosti zdravotní péče jsou někdy i na straně osob, které by pomoc potřebovaly, ale nejsou schopny na ni dosáhnout. Tato forma nedostupnosti v péči souvisí zejména se sníženou důvěrou ke zdravotníkům, která může vyplývat z obav z diskriminace nebo z pocitů studu za svou situaci, ale také s nízkou zdravotní gramotností. Z provedených rozhovorů vyplynulo, že se týká zejména osob bez střechy nad hlavou a závislých na návykových látkách, z nich pak především lidí se závislostí na alkoholu. Základní ošetření těmito osobám může být zajištěno, pokud jsou klienty Kontaktního a poradenského centra Spektrum, bylo by však vhodné tuto péči zpřístupnit například v rámci nízkoprahového denního centra, které by představovalo důležité rozšíření dosud poskytované sítě sociálních služeb ve městě.

S otázkou zdraví úzce souvisí i kvalita bydlení. Ve Žďáře nad Sázavou je snížená kvalita bytů spojena s tzv. holobyty. Vzhledem k tomu, že v holobytech bydlí i rodiny s dětmi, je neuspokojivým způsobem vyřešeno sociální zařízení bytových jednotek, které neodpovídá obvyklým standardům. Celkem pět domácností sdílí dvě toalety, koupelnu s umyvadlem a sprchovým koutem a jednu sušárnu. Přechody z koupelny a toalet do bytů mohou v zimních měsících pro obyvatele představovat zdravotní riziko. Podobně jako plíseň v nevhodně vytápěných a větraných bytech a znečištěné společné prostory. Byty na svobodárnách jsou v lepší kvalitě, jejich problematičnost ze zdravotního, resp. hygienického hlediska spočívá hlavně v jejich malé velikosti. V bytech s výměrou okolo 31 m² žije v některých případech 5 až 7 osob. Bydlení ve svobodárnách je rovněž nevyhovující pro zdravotně hendikepované osoby a pro seniory, protože budova není bezbariérová, do druhého a třetího podlaží je přístup pouze po schodišti. Část těch, kterých se to týká, se snaží tento problém řešit žádostí o výměnu bytu, ale vzhledem k téměř stoprocentní obsazenosti svobodáren výměna nemusí proběhnout tak rychle, jak by bylo potřeba.

Sociální služby

Sociální služby jsou ve Žďáře nad Sázavou koordinovány v rámci komunitního plánování sociálních služeb. Strategickým dokumentem pro tuto oblast je Komunitní plán sociálních služeb města Žďár nad Sázavou pro období 2018 – 2020, který navazuje na předchozí plán zpracovaný pro roky 2014 - 2016. Komunitní plánování probíhá ve čtyřech pracovních skupinách: „Rodina, děti a mládež“, „Osoby v nepříznivé životní situaci“, „Osoby se zdravotním postižením, s duševním a mentálním onemocněním“ a „Senioři“. Další klíčový dokument představuje Strategický plán sociálního začleňování pro období 2016 – 2019.

Přehled poskytovatelů sociálních služeb a souvisejících služeb působících ve městě je možné najít na webových stránkách Sociálního portálu města Žďár nad Sázavou⁵⁹. Souhrnné informace o poskytovatelích jsou také součástí výše zmíněného Komunitního plánu sociálních služeb města. Podle registru poskytovatelů sociálních služeb (dále také „registr“) je na území Žďáru nad Sázavou poskytováno 23 sociálních služeb⁶⁰. Z údajů v registru vyplývá, že ve městě působí 6 poskytovatelů sociálních služeb, jejichž cílovou skupinou jsou osoby ohrožené sociálním vyloučením, respektive osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, osoby v krizi, osoby bez přístřeší, etnické menšiny, děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy nebo rodiny s dětmi. Jde o následující organizace: Diecézní charita Brno – Oblastní charita Žďár nad Sázavou (dále také „Oblastní charita“), Ječmínek, o.p.s., Občanská poradna Žďár nad Sázavou, z.s., Kolpingovo dílo České republiky (dále také „Kolpingovo dílo“), z.s. a Sociální služby města Žďár nad Sázavou (dále také „Sociální služby města“). Sociální služby pro osoby v krizi, jimž kvůli mimořádným událostem hrozí propad do rizikové skupiny ohrožené sociálním vyloučením, zajišťuje Psychocentrum – manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina, p.o. Uvedené organizace poskytují služby jak v katastrálním území města, tak i mimo něj - jedná se většinou o další obce okresu.

Se skupinou sociálně znevýhodněných či ohrožených osob pracuje rovněž Odbor sociální Městského úřadu Žďár nad Sázavou. Zástupci odboru ve výpovědích uváděli, že mají s většinou poskytovatelů sociálních služeb dobrou zkušenost. S některými pracovníky těchto organizací řeší konkrétní případy klientů, setkávají se také v rámci případových konferencí a v pracovních skupinách. Sociální práci s klienty v hmotné nouzi vykonávají i pracovníce Kontaktního pracoviště Úřadu práce ČR ve Žďáře nad Sázavou.

Z hlediska právní formy jsou mezi organizacemi poskytujícími sociální služby výše vymezeným cílovým skupinám zastoupeny zapsané spolky, obecně prospěšné společnosti, církevní organizace a organizace zřizované městem a příspěvkové organizace. Nejčastějším a největším zdrojem financování jsou u neziskových organizací dotace, příspěvky od kraje a od města. Další část tvoří soukromé zdroje (nadace apod.). Státní dotace a příspěvky kraje i města hrají velkou roli také u církevních organizací. Významným zdrojem financí jsou v případě neziskových i církevních organizací granty EU.

⁵⁹ <https://socialniportal.zdarns.cz/>, zobrazeno 3. 7. 2020

⁶⁰ http://iregistr.mpsv.cz/socreg/rozsirene_hledani_sluzby.do?zn=&zao=%C5%BD%C4%8F%C3%A1r+nad+S%C3%A1zavou&pic=&zak=Vyso%C4%8Dina&spd=&spo=&zaok=%C5%BD%C4%8F%C3%A1r+nad+S%C3%A1zavou&sbmt=Vyhledat&zau=&pn=&si=&srp=pdaz&SUBSESSION_ID=1595315031321_4, zobrazeno 3. 7. 2020

Služby jsou poskytovány pobytovou, ambulantní nebo terénní formou. Na zajištění sociální práce v terénu jsou zaměřeny Terénní programy Sociálních služeb města Žďár nad Sázavou. Sociální služby v přirozeném prostředí klientů poskytují pracovníci Sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi Oblastní charity, pracovníci Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež provozované Oblastní charitou a Sociálními službami města a pracovníci organizace Ječmínek. Další terénní službou, jejíž úspěšnost je rovněž založena na důvěře mezi pracovníkem a klientem při výkonu přímé sociální práce, je Kontaktní a poradenské centrum v oblasti drogové problematiky Spektrum a Káčko 3D spadající pod Kolpingovo dílo. Odborné sociální poradenství v oblasti adiktologie (poradenství, léčba, terapie) zajišťuje Adiktologická ambulance Kolping a Poradna pro gambling Kraje Vysočina, které rovněž patří ke Kolpingovu dílu. Dalším poskytovatelem odborného sociálního poradenství je Občanská poradna Žďár nad Sázavou.

Přehled dostupných sociálních služeb ve Žďáře nad Sázavou zaměřených na osoby ohrožené sociálním vyloučením

Azylové domy					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
Azylová ubytovna pro muže, Sociální služby města Žďár nad Sázavou	pobytová	osoby bez přístřeší – muži (samostatní)	24 osob	nepřetržitý provoz	1 vedoucí – sociální pracovník 1,0 úvazek, 4 pracovníci v sociálních službách 3,0 úvazky, 3 vrátní 1,2 úvazku
Domov pro matky (otce) s dětmi, Ječmínek, o.p.s.	pobytová	těhotná žena/rodič s nezletilými dětmi (v den uzavření smlouvy je dítě mladší 18 let), kteří jsou bez přístřeší nebo žijí v podmínkách ohrožujících zdraví a výchovu dětí	10 pokojů (celkem 30 lůžek), počet klientů - 10 osob (rodiče)	nepřetržitý provoz	ředitel: 1,0 sociální pracovníci: 1,0 5 pracovníků v sociálních službách: 5,0 administrativní pracovníci: 0,6 účetní: 0,2 domovník: 0,15

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Žďár nad Sázavou, Diecézní charita Brno – Oblastní charita Žďár nad Sázavou	terénní	rodiny s dětmi, které se ocitly v dlouhodobě nepříznivé sociální situaci nebo ohrožené rizikovým způsobem života. SAS působí na území okresu Žďár nad Sázavou	maximální okamžitá kapacita - 3 klienti	PO –ČT 9:00 - 17:00 PÁ 9:00 - 12:00	3 pracovníci/3 úvazky: 1 pracovníce pověřen vedením 0,8 přímé práce, 0,2 nepřímá práce 1 sociální pracovníce projektu SVL 0,9 přímé práce, 0,1 nepřímé práce 1 pracovníce v sociálních službách 1,0 přímé práce

Kontaktní centra					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
Kontaktní a poradenské centrum v oblasti drogové problematiky Spektrum, Kolpingovo dílo České republiky, z.s.	ambulantní	osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách	maximální okamžitá kapacita – 8 klientů	PO 08:00 - 16:00 ÚT 12:00 - 16:00 ST 08:00 - 18:00 ČT 08:00 - 11:00 12:00 - 16:00 PÁ 08:00 - 16:00	Vedoucí KPC Spektrum – sociální pracovník – 1 úvazek, 4 sociální pracovníci – 2,68 úvazku 1 další odborný pracovník – 0,06 úvazku
	terénní (služba je poskytována v celém okrese Havlíčkův Brod a v okrese Žďár nad Sázavou v územních obvodech měst Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě a Bystřici nad Pernštejnem)	osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy	maximální okamžitá kapacita pro individuální práci – 2 klienti, max. okamžitá kapacita u skupinové práce - 8 klientů	Žďár nad Sázavou: ÚT 13:00 - 16:00 PÁ 08:00 - 11:00	
Káčko 3D, Kontaktní a poradenské centrum v oblasti drogové problematiky Spektrum, Kolpingovo dílo České republiky, z.s.	terénní i ambulantní	osoby bez domova užívající alkohol		terén Žďár nad Sázavou: ÚT 13:00 - 16:00 PÁ 08:00 - 11:00 ambulantně ČT 8:00 – 11:00	Pracovník v sociálních službách – 1 úvazek

Odborné sociální poradenství					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
Adiktologická ambulance Kolping z.s., Kolpingovo dílo České republiky z.s.	ambulantní	osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách osoby v krizi	počet intervencí (45 min. jednání): 1 okamžitá kapacita na pracovníka	PO, ÚT: 8:00 - 18:00 Žďár nad Sázavou ST, ČT 8:00 - 14:00 Žďár nad Sázavou PÁ 8:00 - 12:00 Žďár nad Sázavou	vedoucí 0,2 úvazku, sociální pracovník/terapeut 0,8 úvazku, další odborný pracovník/terapeut 0,8 úvazku

Odborné sociální poradenství					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
Poradna pro gambling Kraje Vysočina, Kolpingovo dílo České republiky z.s.	ambulantní	osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách osoby v krizi	počet intervencí (45 min. jednání): 1 okamžitá kapacita na pracovníka	PO 8:00 – 18:00 Žďár nad Sázavou ÚT 8:00 – 16:00 Žďár nad Sázavou ČT 8:00 – 18:00 Žďár nad Sázavou PÁ 8:00 – 16:00 Žďár nad Sázavou	vedoucí/poradce ve Žďáře nad Sázavou 0,8 úvazku,

Odborné sociální poradenství					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
Občanská poradna Žďár nad Sázavou, z.s.	ambulantní	osoby v krizi	počet intervencí (30 min. jednání): 2 okamžitá kapacita, konzultace/max. 45 minut	PO 10:30 - 17:00 - Žďár nad Sázavou, ÚT 8:30 - 14:30 - Žďár nad Sázavou ST 10:30 - 12:00 - Žďár nad Sázavou, 11:30 - 15:00 - Velké Meziříčí, 13:00 - 17:00 - Žďár nad Sázavou ČT 8:30 – 14:30 Žďár nad Sázavou PÁ 8:30 - 12:00 - Žďár nad Sázavou	1 pracovník - vedoucí občanské poradny 0,5 úvazku + sociální pracovník (odborný sociální poradce) 0,5 úvazku 1 sociální pracovník (odborný sociální poradce) 1,0 úvazku

Nizkoprahová zařízení pro děti a mládež					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
NZDM ESKO, Sociální služby města Žďár nad Sázavou	ambulantní	děti a mladí lidé ve věku 6 až 20 let z lokality Žďár nad Sázavou, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci nebo jsou jí ohroženi	okamžitá kapacita max. 15 klientů	PO, ÚT, ČT: 12:00 – 15:00 (mladší); 15:30 – 18:00 (starší) ST: 12:00 – 15:00 (mladší) PÁ: 12:00 – 14:30 (mladší); 15:00 – 17:00 (starší) Prázdniny: PO, ÚT, ČT: 9:00 – 12:00 (mladší) 13:00 – 16:00 (starší) ST, Pá: 9:00 – 12:00 (mladší)	Celkem 3 pracovníci přímé péče – celkem úvazek 1,8 1 pracovník úvazek – 0, 5 1 pracovník úvazek 0,75 1 pracovník úvazek 0,55
	terénní	děti a mladí lidé ve věku 6 až 26 let z lokality Žďár nad Sázavou, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci nebo jsou jí ohroženi	okamžitá kapacita max. 8 klientů	přítomnost terénního pracovníka v kanceláři: PO – PÁ 10:00 – 11:00; 15:00 – 16:00. terén: PO-PÁ 8:00 – 16:00	3 terénní pracovníci - 1,0 plný úvazek 2 pracovníci úvazek 0,25 1 pracovník úvazek 0,5
Ponorka, Diecézní charita Brno – Oblastní charita Žďár nad Sázavou	ambulantní	děti a mladí lidé ve věku 6 až 26 let z lokality Žďár nad Sázavou, kteří zažívají nebo jsou ohroženi	okamžitá kapacita je 35 klientů, denní kapacita klubu je max. 50 klientů	PO - PÁ 10:00 - 12:30, 13:00 - 15:30 ST 10:00 - 12:30	sociální pracovník - vedoucí projektu 0,9 úvazek, 2 sociální pracovníci (ambulantní a terénní sociální služby) celkem 2,0 úvazky
	terénní	nepříznivou sociální situací	okamžitá kapacita je 8 klientů, denní kapacita je 25 klientů	ST 13:00 – 16:00	

Terénní programy					
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Otevírací doba	Počet pracovníků
Terénní program, Sociální služby města Žďár nad Sázavou	terénní (služba je poskytována dle potřeb uživatelů na území města Žďár nad Sázavou)	osoby od 15 do 65 let, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci spojené zejména se ztrátou bydlení nebo jsou ohroženy ztrátou bydlení a sociálním vyloučením	okamžitá kapacita – 2 klienti	PO – PÁ 8 do 16:30	1 vedoucí – sociální pracovník, 1,0 úvazku 1 terénní pracovník – pracovník v sociálních službách, 1,0 úvazku
Ječmínek, o.p.s.	terénní (služba je poskytována dle potřeb uživatelů na území města Žďár nad Sázavou)	osoby v krizi, rodiny s dítětem/děťmi	okamžitá kapacita – 2 klienti	PO – PÁ 7.30-14.30 (mimo stanovenou provozní dobu lze službu poskytnout po předchozí tel. domluvě)	1 vedoucí terénní práce, 0,6 úvazku terénní sociální pracovník – 1,4 úvazku terénní pracovník – 0,6 úvazku

Poskytovatelé sociálních služeb a další relevantní aktéři se snaží cílové skupiny informovat o nabídce služeb. Využívají při tom tištěné letáky, články v místním tisku, nástěnky, elektronická média i sociální sítě. V rozhovorech se ukázalo, že uživatelé sociálních služeb často získali informace o poskytovaných službách od příbuzných, přátel, lidí ze sousedství nebo od osob, jež řešily podobný problém. Část oslovených respondentů z cílové skupiny je či byla v kontaktu s pracovníky těchto organizací. Nejčastěji byla respondenty zmiňována spolupráce s Oblastní charitou, Sociálními službami města a s organizací Ječmínek. Někteří z nich využili asistenci pracovníků těchto organizací při jednání s úřady či při řešení konkrétních životních situací.

Podle výpovědí aktérů i zástupců cílové skupiny se jako nejvíce chybějící a poptávané ukazují být služby související s bydlením. Terénní pracovníci upozorňovali na potřebnost zajištění azylového bydlení nebo noclehárny pro samotné ženy a pro rodiče s dětmi, aby nedocházelo k rozdělování rodin kvůli umístění matky s dětmi a otce do jiných zařízení. Zásadním problémem však je nedostupnost následného bydlení – klienti azylového domu se nemohou posunout do standardního bytu (např. do sociálního bytu s podporou sociální práce) a tak se často dostávají do zacyklení ve využívání sociálních služeb. Poté, co jim skončí pobyt v azylovém domě, městský byt nedostanou a na nájemní byt s komerčním nájmem nedosáhnou, a tak nemají mnohdy jinou možnost, než vyhledat azylový dům v jiném městě nebo se do stejného azylového domu znovu vrátit.

Většina respondentů napříč celým spektrem poskytovatelů sociálních služeb se shodla na tom, že velmi palčivý problém představuje absence bydlení dostupného pro skupiny osob, které jsou ohroženy bytovou nouzí a nejsou si vlastními silami schopny opatřit bydlení odpovídající kvality na volném trhu. V případě Žďáru nad Sázavou jsou to zejména rodiny s dětmi i jednotlivci s nízkým příjmem obvykle vykazující ještě další znevýhodnění (etnicitu, sníženou uplatnitelnost na trhu práce a problémy se závislostmi). Nedostupnost bytů ztěžuje sociálním pracovníkům poskytování služeb - v rámci výkonu sociálního poradenství by měli být schopni klientům pomoci v hledání a udržení si vhodného bydlení. Bydlení představuje jeden z nejčastějších problémů, který je s klienty řešen v rámci terénních programů i sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.

Pro osoby bez domova (přesněji pro osoby bez střechy dle typologie ETHOS) je ve Žďáře nad Sázavou zajištěna terénní práce, v jejímž rámci se klientům nabízí poradenství i možnost získat základní stravu, hygienu a ošacení, přesto se zde stále ukazuje potřebnost zařízení typu nízkoprahového denního centra a noclehárny (alespoň pro zimní měsíce).

S ohledem na závažnost situace v oblasti zadluženosti by bylo potřeba rozšířit cílovou skupinu služeb poskytovaných Občanskou poradnou Žďár nad Sázavou směrem k osobám ohrožených sociálním vyloučením (podrobněji v kapitole Zadluženost).

Zdroje

<https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index.html>

<https://www.czso.cz/csu/sldbhttps://www.mapakriminality.cz/>

<https://www.uradprace.cz>

<https://ceske-socialni-podnikani.cz>

<https://www.pracevobci.cz>

<http://mapaexekuci.cz>

<http://mapabankrotu.cz>

<http://iregistr.mpsv.cz>

<https://nrpzs.uzis.cz/>

<https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/veda-a-vyzkum/vybrane-projekty/hodnoceni-a-modelovani-dostupnosti-primarni-zdravotni-pecce-jako-klicoveho-aspektu-zdravotni-pecce-v-cr/projekce-lekari-pzp.pdf>

https://www.researchgate.net/publication/321097784_Regionalni_rozdily_v_dostupnosti_zdravotnich_sluzeb_v_Cesku_na_prikladu_vseobecneho_praktickeho_lekarstvi_Regional_differences_in_the_availability_of_health_services_in_Czechia_on_the_example_of_gener

https://www.esfcr.cz/detail-clanku/-/asset_publisher/BBFAoaudKGfE/content/efektivni-podpora-zdravi-osob-ohrozenych-chudobou-a-socialnim-vyloucenim?inheritRedirect=false

<https://socialniportal.zdrans.cz>

<https://zdarns.cz>

Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2018

Zpráva o spolupráci při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku, stavu veřejného pořádku v působnosti Policie ČR Obvodního oddělení Žďár nad Sázavou a Městského úřadu Žďár nad Sázavou za rok 2019, dostupné z <https://www.zdarns.cz/media/files/zastupitelstvo-mesta/2019/ZM2019-04/4-19-MP-9.pdf>

Šmoldas, M. 2016. *Vstupní analýza – Žďár nad Sázavou*. Praha: Agentura pro sociální začleňování.

Kunová, A. 2018. *Analýza pronajímání městských bytů ve Žďáru nad Sázavou (Tematický výzkum)*. Praha: Agentura pro sociální začleňování.

Zichová, G. 2019. *Asistenti prevence kriminality ve vybrané obci*. (Diplomová práce). Pardubice: Univerzita Pardubice.

Trlifajová, L.; Büchlerová, D. & Szénássy, E. 2019. *Jak využít zkušenost s veřejně prospěšnými pracemi? Zaměstnání v obci jako nástroj pro podpory dlouhodobě nezaměstnaných lidí*. Praha: SPOT. Dostupné na: <https://www.pracevobci.cz/upload/studies/7/SPOT-Jak-vyuzit-zkusenost-s-VPP.pdf>

Lang, P. & Matoušek, R. 2020. *Metodika pro posouzení míry a rozsahu sociálního vyloučení v území*. Praha: MMR, Odbor pro sociální začleňování.